

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

24^e JAARGANG

WOENSDAG 8 MAART 1939

No. 1210

COMMISSIE VAN REDACTIE:

*P. Lieftinck; N. J. Polak; J. Tinbergen; F. de Vries en
H. M. H. A. van der Valk (Redacteur-Secretaris).*

M. F. J. Cool — Adjunct-secretaris.

Redactie-adres: Pieter de Hooghweg 122, Rotterdam-West.

Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruijgeplaatweg.

Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8468.

Advertenties voorpagina f 0,50 per regel. Andere pagina's f 0,40 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief. Administratie van abonnementen en advertenties: Nijgh & van Ditmar N.V., Uitgevers, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage. Postchèque- en giro-rekening No. 145192.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in Nederland f 16,—. Abonnementsprijs Economisch-Statistisch Maandbericht f 5,— per jaar. Beide organen samen f 20,— per jaar. Buitenland en Koloniën resp. f 18,—, f 6,— en f 23,— per jaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het weekblad en het Maandbericht gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties.

INHOUD:

	Blz.
Naar verlaging van de lasten op het motorwegverkeer? door <i>A. Parent</i>	186
De financieele en economische toestand in België door <i>Prof. Dr. G. Eyskens</i>	188
Handel door onderhandelingen door <i>H. W. Lambers</i> .	191
De loonen in het bouwbedrijf door <i>J. W. van Achterbergh</i>	192
Het vraagstuk van de industrie-financiering in bankwetgeving en praktijk door <i>Dr. H. M. H. A. van der Valk</i>	196
Het restrictie-percentagē voor 1939/1940 voor de thee door <i>Mr. F. W. A. de Kock van Leeuwen</i>	198
INGEZONDEN STUKKEN:	
Kunstmatige werkverschaffing en rentabiliteit door <i>Meyer de Vries en Ir. V. J. P. de Blocq van Kuffeler</i> met Naschrift van <i>Mr. Dr. A. van Doorninck</i>	199
MAANDLIJFERS:	
Indexcijfers van Nederlandsche aandelen	201
Emissies in Februari 1939	202
ONTVANGEN BOEKEN	202
Statistieken:	
Verkorte opgave der Groothandelsprijzen	203
Geldkoersen-Wisselkoersen-Bankstaten	204, 205

GELD-, KAPITAAL- EN WISSELMARKT.

In de verslagweek is de onrust om den Gulden belangrijk verminderd. De koers voor den Dollar van 1.88%, die verleden week Maandag door het Egalisatiefonds werd gefixeerd voor de interventie-afgifte, is het maximum gebleven. Op dien dag werd voor een zeer omvangrijk bedrag Dollars aan de markt afgegeven, en toen men uit het handhaven van den koers den indruk kreeg, dat voorloopig althans de daling van den Gulden was tot staan gekomen, verminderde ook al heel spoedig de verkoopsdrang. Immers de geleidelijke verhooging van den afgifteprijs voor Dollars, die in de vorige weken plaats vond, veroorzaakte toen een vicieuzen cirkel: Guldensaanbod — lager koers, en daardoor weer Guldensaanbod en weer lager koers. Het vasthouden aan de limiet van 1.88%, dus op een depreciatiepercentage van 21½, deed dadelijk het aanbod van Guldens verminderen. Inmiddels kwamen af en toe lagere noteringen tot stand, maar later en ook in het begin van de nieuwe week werd als regel toch op 1.88% gehandeld. Vaak kon echter de markt het zonder interventie van het Egalisatiefonds stellen.

Het feit, dat men blijkbaar den Gulden „pegde” op den Dollar, heeft bij velen weer de vraag doen rijzen, of de politiek van het Egalisatiefonds nu wel gericht was op een aanpassing van den Gulden aan het Pond. Natuurlijk hoeft het „peggen” op den Dollar daarmee niet in strijd te zijn. Een aanpassing van ons depreciatiepercentage aan de gedaalde Pondennotering involveert niet, dat men ook technisch zich op een bepaalden Pondenkoers moet inschieten. Ratio en techniek kunnen van elkaar gescheiden gehouden worden.

Ponden hebben in de verslagweek niet veel wijziging ondergaan. Tijdelijk is wel de Dollar te Londen flauw geweest in verband met den invloed op de Londensche markt van de Dollarafgiften uit Brussel en Amsterdam, maar spoedig trad een herstel in. Ook Fransche Francs zijn niet veel veranderd. Anders is dat met de Belga. Deze valuta stond door het aanhouden van de Regeeringscrisis voortdurend onder druk. In het begin van de nieuwe week steeg het driemaandsdisagio tot een hoogterecord van 100 cts. Onder de andere valuta's was weinig verandering, slechts is vermeldenswaard, dat verschillende soorten gebloekte Marken zeer vast gestemd waren.

De geldmarkt vertoont geen wijzigingen, de beleggingsmarkt geeft evenmin veel stof tot opmerkingen. Na een jarenlang geschil tusschen de Vereeniging voor den Effectenhandel en de Canadeesche Regeering over de confiscatie van „alien property” is eindelijk dit beletsel tegen het opnemen van Canadeesche fondsen in de Prijscourant weggenomen. De 4 pCt. leening Montreal, waarvan binnenkort de uitgifte te wachten is, zal dus als één der eerstelingen van deze nieuwe mogelijkheid gebruik kunnen maken.

NAAR VERLAGING VAN DE LASTEN OP HET MOTORWEGVERKEER?

Inleiding.

Onlangs verscheen het lang verbeide verslag van de subcommissie voor de kosten van den weg van de Centrale Commissie van Advies en Bijstand voor het Verkeersfonds. Met dit verslag is een belangrijk stuk werk geleverd en is een vraagstuk, waarover groote meningsverschillen bestonden, op objectieve wijze tot een oplossing gebracht.

De taak, waarvoor de subcommissie gesteld werd, volgde uit een verzoek van den Minister van Waterstaat aan bovengenoemde Centrale Commissie, om hem advies uit te brengen over het vraagstuk, of de huidige heffingen op het motorwegverkeer de kosten van den weg goedmaken. Rond deze vraag was een breede discussie ontstaan, welke o.m. in de organen der verschillende verkeersorganisaties, de dagbladers en het Parlement gevoerd werd. Daarbij bestond verschil van meening over de bij de berekening te volgen methode, terwijl het ontbreken van een goede wegenstatistiek in Nederland tot gevolg had, dat de gemaakte berekeningen zich binnen zeer ruime grenzen bewogen. Het bleek zodoende onmogelijk, om tot een door alle partijen aanvaarde oplossing te komen.

De werkzaamheden van de subcommissie hadden o.m. tot gevolg, dat geheel nieuw materiaal verzameld kon worden bij de provinciën en verschillende gemeenten, waardoor een verruiming van het inzicht in deze materie verkregen werd.

De subcommissie heeft, daar het niet mogelijk bleek betrouwbare jaarlijksche gegevens te verzamelen, haar onderzoek verdeeld over twee perioden, n.l. van 1920 tot en met 1935 en van 1936 tot en met 1951 (het jaar, waarin het Rijkswegenplan 1936 voltooid zal moeten zijn). Zij komt daarbij tot de volgende resultaten:

	In miljoenen Gulden		
	1920 t/m 1935	1936 t/m 1951	Tezamen
Bijzondere uitgaven van de Overheid ten behoeve van het motorwegverkeer	285	495	780
Bijzondere ontvangsten van de Overheid uit het motorwegverkeer	316	564	880

In beide perioden was er dus een netto-overschot voor de Overheid. Bovendien is bij de schatting voor de periode 1936—1951 zeer voorzichtig te werk gegaan. Zoo werd daarbij bijv. aangenomen, dat de jaarlijksche opbrengst der motorrijtuigenbelasting gedurende deze geheele periode gelijk bleef aan die van het jaar 1935, terwijl de berekeningen verder gebaseerd zijn op de veronderstelling, dat in 1952 het geheele net van Rijkswegen afgeschreven zal zijn.

In het Besluit van het verslag wordt er op gewezen, dat de veronderstellingen, waarvan uitgegaan is bij de berekening voor de periode 1936—1951, in 1936 en 1937 reeds door de feiten achterhaald zijn; stelt men een berekening voor de jaren 1938—1951 op, rekening houdend met de werkelijke opbrengsten, dan blijkt, dat na 1 Januari 1938 nog slechts rond 38 pCt. van de tegenwoordige bijzondere opbrengst noodig is, om evenwicht te maken tusschen kosten en opbrengsten. Een verdere daling van dit cijfer in de toekomst is geenszins uitgesloten.

Is de conclusie van het rapport overtuigend?

De eerste vraag, die rijst naar aanleiding van deze zeer stellige conclusie, is de vraag, in hoeverre de resultaten van dit onderzoek algemeen aanvaard kunnen worden. Is het mogelijk, dusdanig met de subcommissie van meening te verschillen over de methode van berekening of de berekeningen zelf, dat men tot een conclusie komt, welke tegengesteld is aan de bovengenoemde? Wij stellen deze vraag, omdat het van groote beteekenis zou zijn voor de verdere ontwikkeling op vervoersgebied hier te lande, wanneer de conclusies van de subcommissies algemeen aan-

vaard werden. Samenwerking tusschen de verschillende takken van vervoer is noodzakelijk, in het bijzonder als men tot een vruchtbare coördinatiepolitiek wil komen en daarvoor is een juist inzicht in de positie van de verschillende takken van vervoer vereischt.

De methode, welke door de subcommissie gevolgd werd bij haar onderzoek, bestaat daarin, dat voor beide perioden een z.g. „conto finto” wordt samengesteld, waarop eenerzijds de verschillende bijzondere opbrengsten voor de Overheid uit het motorwegverkeer en anderzijds de bijzondere kosten van dit verkeer voor de Overheid gebracht worden. Daarbij is als uitgangspunt genomen, dat de Overheid een bijzondere taak heeft ten aanzien van den aanleg en de verbetering van wegen, welke daarin bestaat, dat zij de voor het motorwegverkeer benodigde uitrusting ter beschikking stelt, in tegenstelling tot hetgeen als regel ten behoeve van andere vormen van bedrijf en ontspanning wordt gedaan. De uit die taak voortvloeiende kosten worden als bijzondere kosten beschouwd.

Daarentegen gelden als bijzondere opbrengsten dat deel van de op het motorwegverkeer drukkende heffingen, hetwelk uitgaat boven hetgeen in het algemeen in soortgelijke omstandigheden wordt geheven van andere vormen van bedrijf en ontspanning. Hieronder vallen in de eerste plaats de opbrengsten der z.g. bestemmingsheffingen, doch ook — daar de aanwijzing tot bestemmingsheffing min of meer willekeurig en formeel is — een deel van de opbrengst der overige heffingen (invoerrechten, personeele belasting, enz.) dat als „bijzonder” gekenmerkt moet worden.

De commissie kwam bij de berekening van de bijzondere opbrengsten voor groote moeilijkheden te staan. Welk deel der totale opbrengst van de personeele belasting op motorrijtuigen en van de invoerrechten op motorrijtuigen en onderdeelen daarvan benevens op benzine en olie, moest als bijzonder gekenmerkt worden? Deze vraag is des te moeilijker te beantwoorden, wanneer goede vergelijkingsobjecten ontbreken. Zoo zal bijv. de berekening van het bijzonder aandeel van de personeele belasting, wellicht critiek kunnen ondervinden.

Nu domineeren in de door de subcommissie berekende opbrengsten voor beide perioden duidelijk twee posten, n.l. de opbrengsten der motorrijtuigenbelasting en van het bijzonder invoerrecht op benzine. Tegen het als „bijzondere opbrengst” kenmerken van de opbrengst van deze beide heffingen kan o.i. weinig bezwaar gemaakt worden.

Nemen wij nu aan, dat men alleen deze opbrengsten als bijzondere opbrengsten opneemt — en dus den strijd over het al of niet bijzonder karakter van andere heffingen uitschakelt, door die heffingen buiten beschouwing te laten — dan krijgt men voor de beide perioden, op basis van de berekeningen der subcommissie, een tekort van circa 80 miljoen Gulden, dus van totaal 160 miljoen Gulden. Daar staat tegenover, dat de subcommissie geen rekening hield met het feit, dat het bijzonder invoerrecht na Januari 1939 opnieuw voor 5 jaar verlengd zou worden, hetgeen op basis van de tegenwoordige opbrengst van dit recht van 30 à 35 miljoen Gulden, een extra opbrengst van ca. 160 miljoen Gulden inhoudt.

In dit geval zouden kosten en opbrengsten elkaar dus juist dekken. Doch ook hier zou een overschot ontstaan, indien na 1943 het bijzonder invoerrecht opnieuw gecontinueerd werd.

Ook omtrent de berekening van het aandeel van het motorwegverkeer in de totale bijzondere kosten van het wegverkeer is verschil van meening niet uitgesloten. De subcommissie berekent n.l. eerst de bijzondere kosten van het totale wegverkeer en gaat dan na, welke voor de verschillende soorten wegen de aandeelen van het motorwegverkeer, het rijwielverkeer en het zgn. plaatselijk gebruik in deze kosten zijn. Hoewel het ons voorkomt, dat de subcommissie ook

hier zeer voorzichtig te werk is gegaan en het aandeel van het motorwegverkeer zeker niet onderschat heeft, moet erkend worden, dat het hier tenslotte schattingen betreft, waarover men van meening kan verschillen. Het gaat hier bovendien om belangrijke bedragen, welke orde van grootte, vergeleken met de berekende overschotten, van beteekenis is. Het aandeel van het rijwielverkeer en het plaatselijk gebruik in de bijzondere kosten van het totale wegverkeer, meent de subcommissie voor de beide perioden op resp. 148 en 164 miljoen te moeten schatten; ter vergelijking diene, dat de door haar berekende overschotten voor diezelfde perioden resp. 31 en 69 miljoen Gulden bedragen. Het is duidelijk, dat iemand, die dit eerste aandeel belangrijk lager meent te moeten schatten, en dus het aandeel van het motorwegverkeer hooger, tot kleinere overschotten zal komen. Het is zelfs denkbaar, dat hij voor de eerste periode tot een klein tekort komt. Toch zal zijn uiteindelijke conclusie niet belangrijk van die van de subcommissie kunnen afwijken.

Boven werd bereids vermeld, dat in het besluit van het verslag er op gewezen is, dat de veronderstellingen van de subcommissie betreffende de bijzondere opbrengsten reeds door de feiten achterhaald zijn. In de berekeningen werd n.l. aangenomen, dat het bijzonder invoerrecht op benzine en de omzetbelasting met ingang van 1 Januari 1939 zouden vervallen. Dit is niet gebeurd, de heffing van het bijzonder invoerrecht zal voor 5 jaar verlengd worden. De jaarlijksche bijzondere opbrengst bedraagt dienengevolge niet gemiddeld ca. 35.2 miljoen, zooals berekend werd, maar ruim 60 miljoen Gulden voor de jaren 1939 tot en met 1943. Neemt men dit feit in aanmerking, dan zal de totale opbrengst voor de periode 1936—1951 circa 730 miljoen Gulden bedragen, terwijl de subcommissie de bijzondere kosten op 495 miljoen Gulden raamde.

Neemt men nu het denkbaar ongunstigste geval, n.l. dat het motorwegverkeer belast wordt met de bijzondere kosten van het totale wegverkeer, dan levert de periode 1920—1935 een tekort van ruim 100 miljoen Gulden op, terwijl 1936—1951 juist een overschot van 100 miljoen Gulden te zien geeft, waarbij voor de jaren 1939—1943 ook de opbrengst van het bijzonder invoerrecht op benzine in aanmerking is genomen.

Erkend dient te worden, dat de combinatie van de voor het motorwegverkeer meest ongunstige veronderstellingen — n.l. enerzijds de veronderstelling, dat tot de bijzondere opbrengsten alleen de opbrengst van de motorrijtuigenbelasting en van het bijzonder invoerrecht gerekend worden en anderzijds, dat de totale bijzondere kosten van het wegverkeer voor rekening komen van het motorwegverkeer — tot de conclusie zou leiden, dat het motorwegverkeer een aanzienlijk tekort op zou leveren. Doch de daarbij gemaakte veronderstellingen geven theoretische maxima aan; betwijfeld moet worden of ze zelfs door de meest ongunstige schatting benaderd zullen worden. Het is immers ondenkbaar, dat iemand bijv. de kosten van doorbraken, bruggen en moderniseering der wegdekken in de groote steden geheel voor rekening van het motorwegverkeer zou willen brengen.

Bovendien is bij onze berekeningen aangenomen, dat het bijzonder invoerrecht op benzine na 1943 niet gecontinueerd zal worden, hetgeen een verlaging van de lasten met 30 à 35 miljoen Gulden per jaar met ingang van 1944 als veronderstelling impliceert.

Moet de rente in aanmerking genomen worden?

In de tweede plaats zou bezwaar gemaakt kunnen worden tegen het feit, dat de subcommissie in de behandeling van een materie, die ruim 30 jaren bestrijkt, de rente geheel buiten beschouwing laat. Is dit niet geheel in strijd met verschillende feiten, zooals het opnemen van belangrijke leeningen door de provin-

ciën voor den wegeaanleg of het brengen van uitgaven voor den aanleg van wegen op den kapitaaldienst van het verkeersfonds? Op dit eerste feit wijst Mr. Dr. van Doorninck in een aan het verslag toegevoegde nota en hij voegt er aan toe, dat de Minister van Waterstaat in de M. v. T. op de begroting van het Verkeersfonds voor 1938 mededeelt, dat de schuld van het Wegenfonds terzake van den aanleg van Rijkswegen in 1952 met f 130 à f 140 miljoen gestegen zal zijn. Wanneer de subcommissie geen rekening houdt met de rente, ziet zij, naar zijn meening, de werkelijkheid over het hoofd, een gevolg van den theoretischen opzet van het „conto finto”.

Het komt ons echter voor, dat de subcommissie, wilde zij het vraagstuk zuiver zien, abstraheeren moest van de min of meer willekeurige verdeling en boeking van de kosten en opbrengsten. Overigens is de gedachte van het conto finto niet zoo theoretisch als zij schijnt; men kan zich aldus geconcretiseerd denken, dat een afzonderlijke onderneming — „Maatschappij tot bouw en exploitatie van wegen” — met de zorg voor het wegennet belast was. Deze onderneming zou over beide perioden een behoorlijk overschot geboekt hebben volgens de berekeningen van de subcommissie. Zij zou de schuld, die aanvankelijk mischien ontstaan was¹⁾ uit de op den duur verschijnende overschotten, hebben afgelost en daarna de accumuleerende overschotten hebben kunnen beleggen, bijv. in Staatsobligaties. Dus, voor zoover de rente van beteekenis is in deze, kan zij slechts de opbrengst en niet de kosten verhoogen; gelijk het verslag indrukkelijk constateert.

Wanneer nu in werkelijkheid tengevolge van het feit, dat de Overheid belangrijke deelen der bijzondere opbrengst voor algemeene doeleinden aanwendt, uitgaven voor den aanleg van wegen op den kapitaaldienst moeten worden gebracht, kan de daaruit voortvloeiende rentelast moeilijk aan het motorwegverkeer in rekening gebracht worden. Want, indien dit verkeer in het geheel niet bestond, zou, ceteris paribus, er toch een, thans uit een deel der bijzondere opbrengst van het motorwegverkeer gedekt, tekort op den gewonen dienst overblijven.

Evenmin is het in de gedachte van het conto finto juist om dit conto te belasten met de rente, welke ontstaat uit het feit, dat de lagere Overheidsorganen wel belangrijke uitgaven moeten doen voor dit verkeer, doch slechts geringe baten daarvan trekken²⁾. Want daartegenover staat dan, dat de Staat belangrijke overschotten uit dit verkeer verkrijgt.

Practische gevolgtrekkingen.

De conclusie, welke uit dit rapport volgt, kan dus niet anders zijn, dan dat het motorwegverkeer voor de Overheid een niet onbelangrijke bate oplevert, of, in het ongunstigste geval over eenige jaren, bij besteding van het huidige niveau der heffingen, op zal gaan leveren.

Dit beteekent in de eerste plaats, dat een verdere verhooging van de lasten op het motorwegverkeer met als motief de door dit verkeer veroorzaakte bijzondere kosten, uitgesloten is. Doch moet verder aan deze conclusie niet de wenschelijkheid en gerechtvaard-

¹⁾ Uit de cijfers van de subcommissie blijkt, dat ongeveer de helft van de bijzondere opbrengst over de periode 1920—1935 uit de laatste 3 jaren afkomstig is. Men mag echter aannemen, dat de uitgaven voor den aanleg en verbetering van wegen gelijkmatiger verdeeld zijn geweest over de periode. Zie bijv. het artikel „De investeringen in de wegen” in het Economisch-Statistisch Maandbericht van November 1938.

²⁾ Deze conclusie blijft zelfs geldig, wanneer men de uitkeeringen uit het Verkeers- (voorheen Wegen-) fonds aan de provinciën in de berekening opneemt. Een herziening van de financiële verhouding tusschen Rijk en lagere organen op het gebied van de zorg voor de wegen, schijnt in het licht van de in het verslag gepubliceerde cijfers wel noodzakelijk.

digtheid van een zekere verlaging van diezelfde lasten verbonden worden?

Uit de conclusie van de subcommissie mag men niet zonder meer besluiten tot de noodzakelijkheid van lastenverlaging, omdat het steeds mogelijk is, dat de Overheid, uitgaande van het draagkrachtbeginsel, dit verkeer speciaal belast. De subcommissie merkt ter zake zelf op, dat „vooral in tijden van financieelen nood, de Overheid zich verplicht kan zien onevenredig hogere heffingen te gelasten van al wat naar haar oordeel nog draagkracht heeft, en de opbrengst daarvan voor algemeene doeleinden te bestemmen”.

Doch het rapport van de subcommissie plaatst den Staat voor een geheel nieuwe situatie. Bij de succesvolle invoering van de verschillende lasten op het motorwegverkeer kon zij uitgaan van de opvatting, dat de opbrengsten uit het motorwegverkeer de kosten van den weg niet of nauwelijks dekten, doch nu blijkt echter, dat het motorwegverkeer tot een object van een heffing naar draagkracht is geworden. Hierbij zal eerst nagegaan moeten worden, of die draagkracht werkelijk aanwezig is, daar het bijv. zeer wel denkbaar is, dat een deel van het motorwegverkeer in feite verliesgevend is, zonder dat dit blijkt, dank zij het verwaarlozen van bepaalde kostenelementen (afschrijving). Doch ook wanneer die draagkracht wel bestaat, zal de Regeering moeten overwegen, of niet de mogelijkheid van een zekere verlaging der lasten op het motorwegverkeer bestaat. Zulk een verlaging zou waarschijnlijk ook psychologisch een nuttig effect hebben. De Staat kan echter onder de gegeven omstandigheden niet van enkele tientallen millioenen inkomsten afzien, zoodat, wanneer de Regeering meent geen andere draagkrachtige(r) objecten te kunnen vinden, de verlaging der lasten voorloopig achterwege zal moeten blijven.

In ieder geval zal de bestaande onderlinge verhouding der verschillende heffingen nader onder de oogen gezien moeten worden, waarbij nagegaan zal moeten worden of in bepaalde gevallen door een verlaagde heffing toch niet een gestegen opbrengst verkregen kan worden.

Tenslotte rijst nog de vraag, welken invloed dit rapport en de eventueel daaruit voortvloeiende maatregelen op de beoogde coördinatie van het vervoer zullen hebben. Natuurlijk zal bij de praktische uitvoering van de coördinatie, rekening moeten worden gehouden met het feit, dat het motorwegverkeer een netto-overschot oplevert.

Doch dit raakt slechts de uitvoering en niet de principieele noodzakelijkheid van de coördinatie, welke gegeven is met de huidige situatie op vervoersgebied, die gekenmerkt wordt door een teveel aan vervoerscapaciteit, die weer als gevolg van de kostenstructuur der vervoersbedrijven leidt tot verliesgevende prijzen. Die noodzakelijkheid zou evenzeer bestaan, indien het motorwegverkeer geen netto-overschot opleverde voor de Overheid. Uit rechtvaardigheids oogpunt ware er veel voor te zeggen, om, indien een belangrijke lastenverlaging mogelijk zou blijken, de verdere ontwikkeling van het motorwegverkeer eens af te wachten en eerst na eenige jaren tot coördinatie over te gaan, doch wij meenen, dat het ongemotiveerd zou zijn, alleen om deze reden de huidige onbevredigende situatie nog langer te laten voortduren. Wij wezen er reeds op, dat bij de uitvoering der coördinatie trouwens met de werkelijke kosten van het motorwegverkeer rekening kan worden gehouden.

Aanneming van de ingediende wetsontwerpen tot coördinatie van het personen- en goederenvervoer — eventueel na wijziging in verband met bezwaren van formeelen en staatsrechtelijken aard — blijft daarom o.i. noodzakelijk.

A. PARRNT.

DE FINANCIËLE EN ECONOMISCHE TOESTAND IN BELGIË.

De financieele en economische moeilijkheden geven thans in België aanleiding tot een zeer groote spanning en zij moeten, in de eerste plaats, de diepgaande politieke ontreddeering verklaren, waarvan de gebeurtenissen der laatste weken overvloedig getuigen.

Het probleem van het begrotingsevenwicht werd in feite, sedert meer dan een half jaar, op een acute wijze gesteld. De ondervinding in België opgedaan met onevenwichtige begrotingen, sedert de inflatieperiode en in den loop van de voorgaande depressie, is van dien aard, dat men zeer ernstige reacties mag verwachten bij het groote publiek, dat er aan gewoon is geraakt in wankelbare Staatsfinanciën het voor-teeken te zien van grooter onheil.

De geschiedenis van de depressie-jaren 1932—1935 is daar, om aan te toonen, dat deze psychose van onrust zeer sterk kan inwerken op de kapitaalmarkt, op de heele credietsituatie en zelfs op het monetair statuut. Men moet natuurlijk terdege rekening houden met deze psychologische gesteldheid en met de overgevoeligheid van de openbare opinie, die tot uiting komt in de pers en in het politieke leven, om een toestand te beoordeelen, die, nuchter en objectief beschouwd, met wat goeden wil en energie in orde kan worden gebracht.

Om eenig inzicht te krijgen in de begrotingscijfers en in de niet altijd eensluidende verklaringen van de elkaar snel opvolgende Ministers van Financiën, lijkt het ons noodig even terug te blikken in het nabije verleden.

De gewone begrotingen van 1935 tot 1938.

Als men de gewone begrotingen doorloopt van 1935, jaar de devaluatie, tot 1938, ziet men, dat de uitgaven gestegen zijn van 9.912 millioen tot 12.271 millioen Fr. Vermits een waar offensief wordt ingezet tot het doen inkrimpen der uitgaven, is het voorzeker allereerst aangewezen de oorzaken samen te vatten van de bovenvermelde verhooging met meer dan 2 milliard Fr.

Tengevolge van de prijsstijging sedert de devaluatie en het feit, dat het bedrag van de wedden en de pensioenen, vallende ten laste van den Staat, gekoppeld is aan de bewegingen van het indexcijfer der kleinhandelsprijzen, zijn de uitgaven vermeerderd met 939 millioen Fr. in 1938.

De aanwerving van nieuw administratief personeel en de uitbreiding van allerhande centrale diensten, hebben een bijkomende som van 471 millioen Fr. gevergd. De pensioenen zijn verhoogd met 393 millioen Fr. en, eindelijk, de verbeteringen, aangebracht in de sociale wetgeving, hebben een stijging van 297 millioen Fr. met zich gebracht.

Men zal bemerken, dat ongeveer de helft van de vermeerderde uitgaven van 1938, in vergelijking met de begroting van 1935, in verband staat met de beweging van het indexcijfer der kleinhandelsprijzen. Vandaar dan ook, dat alle maatregelen in de economische politiek, welke een terugslag hebben op het binnenlandsch prijsniveau, angstvallig worden gevolgd. Niet onder deze uitgaven valt de verhooging van circa 400 millioen Fr. voor pensioenen, een verhooging, die geen verband houdt met de prijsbeweging, doch veroorzaakt werd door de vermeerdering van rechthebbenden en o.m. door het grooter geworden aantal oud-strijders, welke den ouderdom bereiken, waarop zij recht krijgen op de speciale vergoedingen, verbonden aan de zgn. frontstrepes.

Het totaal der financieele lasten voor burgerlijke en militaire pensioenen, invaliditeits-, overlevings-, mijnwerkers- en ouderdomspensioenen, beliep, in 1938, 2.742 millioen Fr., zijnde 22 pCt. van het geheel der Staatsuitgaven. Sedert 1935 is de last der pensioenen met meer dan 700 millioen Fr. verzwaaard, zoodat

men hiermede komt te staan voor een der zwakste en gevaarlijkste punten in de Belgische begrotingspolitiek. Niemand schijnt precies te weten, waar men met den bestendig stijgenden last der pensioenen zal belanden. Gezien het aangroeien van het aantal oude menschen en het vermeerderen van de categorieën van rechthebbenden op Staatspensioen, wordt een geleidelijk sterker wordende druk gelegd op het jonge geslacht en op het productieve deel der bevolking. De daling der geboorte-coëfficiënten levert, van jaar tot jaar, een aanduiding aangaande den precaireren grondslag, waarop de Belgische overheidspensioenstelsels zijn opgetrokken.

In den loop van 1938 is van dikwijls besproken besparingen weinig terechtgekomen, zoodat men tenslotte genoopt is geworden tot het heffen van nieuwe belastingen, voor een totaal bedrag van 625 miljoen Fr., waaronder 475 miljoen Fr. voortkomende van de z.g. nationale crisisbelasting op de inkomens. Ondanks deze maatregelen, die een groot politiek verzet hebben uitgelokt, werd aangekondigd, dat het begrotingsjaar 1938 met een tekort van 1.085 miljoen Fr. zal sluiten.

Gewone begrooting van 1939.

In deze atmosfeer kwam de begrooting van 1939 tot stand, die 11.700 miljoen Fr. voorziet voor de ontvangsten en 11.683 voor de uitgaven. Zij werd begroet als een overwinning, omdat voor de eerste maal sedert 1935 de stijgende lijn der uitgaven werd gebroken. Zij werd voorgesteld als staande in het licht van een „politique de pause”, waarbij, naar het voorbeeld van Frankrijk, de uitgaven en de sociale vergoedingen zouden worden beperkt, tot het land weer wat op adem zou zijn gekomen.

Het deficit opgelopen voor het begrotingsjaar 1938 heeft men gelaten, met de hoop het geleidelijk in komende jaren te kunnen resorbeeren. Drastische maatregelen van besnoeiing werden niet getroffen, want voor 1939 heeft men slechts op 262 miljoen Fr. gerekend als resultaat van administratieve besparingen. Anderszins steunde het evenwicht op de hypothese, dat een som van 311 miljoen Fr. voor werkloosheid zou kunnen wegvallen uit de Staatsuitgaven, door het invoeren van de verplichte verzekering tegen werkloosheid en het vragen van stortingen door ondernemers en verzekerden. Deze wetgeving is intusschen nog niet tot uitvoering gekomen, maar men heeft in afwachting reeds speciale bijdragen van de werkgevers geëischt, zoodat een bijkomende last werd gelegd op het bedrijfsleven. Ook werden voor 100 miljoen Fr. nieuwe belastingen gestemd en sommige maatregelen getroffen met het oog op de richtige heffing, waaruit een lichte vermeerdering van de ontvangsten werd verwacht.

Doch vanaf het begin van Januari 1939 is het duidelijk geworden, dat, tengevolge van de inwerking der depressie, de belastingopbrengsten beneden de ramingen zullen blijven. Als gevolg van een en ander heeft de heer Gutt, Minister van Financiën, op 23 Februari in de Kamer moeten verklaren, dat in de begrooting van 1939 een deficit is naar voren gekomen, door de administratie der Schatkist geschat op 400 miljoen Fr.

De heer Gutt stelde voor een verlaging van 5 pCt. toe te passen op wedden en pensioenen met ingang van 1 April a.s. Een bijzondere bijdrage zou worden gevraagd aan de electriciteitsondernemingen, hetzij in den vorm van een speciale belasting op de winsten, hetzij door een verlaging van de tarieven ten gunste van de consumenten. Dit tweede alternatief kan natuurlijk de Staatsinkomsten niet onmiddellijk verhoogen, maar in elk geval zou, naar het plan voorgesteld door den Minister van Financiën, het deficit worden aangevuld door nader te bepalen besnoeiingen op verscheidene begrotingsposten.

Bij het opmaken der begrooting voor het dienstjaar

1939 werd uitgegaan van de veronderstelling, dat het indexcijfer der kleinhandelsprijzen, ten minste gedurende zes maanden, beneden het niveau van 753 punten zou dalen, wat een verlaging van wedden en pensioenen met 5 pCt. moest mogelijk maken. In Februari bereikte de index het cijfer 759 en alles wijst er op, dat de dalende beweging, ingezet sedert December 1938, verder zal gaan, zoodat hierdoor de voorziene inkrimping van uitgaven zou worden verzevlijkt. Het voorstel van den heer Gutt impliceerde echter een extra-conventioneele afhouding van 5 pCt., boven de normale afhouding, met ingang van de maand April. Dit werd in het Parlement dadelijk bestempeld als een maatregel van „deflatie”, waartegen de socialisten en de christelijke democraten verzet hebben aangeteekend en hierdoor werd het lot van het Kabinet Pierlot, den vijfden dag van zijn bestaan, reeds bezegeld.

Buitengewone begrooting en werkverschaffing.

De buitengewone begrotingen zijn, in verband met de politiek van de werkverschaffing, aanmerkelijk gestegen. In 1935 beliepen de uitgaven 1.561 miljoen Fr. en zij hebben in de drie volgende jaren telkens 2½ milliard Fr. overtroffen. Hiermede werd het reservefonds, dank zij de herschatting van den goudvoorraad van de Nationale Bank tot stand gekomen na de devaluatie, ongeveer geheel verbruikt. Aanvankelijk bestond het plan deze reserve steeds te vernieuwen door leeningen voor productieve werken, maar dit is, gezien de verslechtering van de kapitaalmarkt, tengevolge van de ingetreden depressie, de politieke ontwikkelingen sedert de tweede regering Van Zeeleand en vooral gezien het stijgende wantrouwen, onmogelijk gebleken. Ook werd de buitengewone begrooting van 1939 gereduceerd tot 1.610 miljoen Fr., hetgeen dus impliceerde, dat men, noodgedwongen, in de uitvoering van de openbare werken een rythme ging volgen, dat volkomen strijdig is met de beginselen van de moderne conjunctuurpolitiek.

Intusschen is echter gebleken, dat allerhande verbintenissen of misrekeningen bestonden met betrekking tot reeds ondernomen werken, zoodat een reeks bijkomende credieten moest worden gevraagd, die de buitengewone begrooting opdreven tot een hooger peil dan ooit tevoren. Men mag veilig aannemen, dat de atmosfeer van gemakkelijke uitgaven, gecreëerd door den Dienst van Economisch Herstel, die de werkverschaffing heeft willen bevorderen, aanleiding heeft gegeven tot veel overdrijving.

De kosten van het Albertkanaal, oorspronkelijk geraamd op 873 miljoen Fr., bereiken thans reeds 2.200 miljoen Fr. en men is nog niet aan de voltooiing.

De Noord-Zuid spoorwegverbinding te Brussel, eerst geschat op 400 miljoen Fr., gaat ten minste 1 milliard Fr. vergen.

Nadat aanvankelijk werd bepaald, dat voor 120 miljoen Fr. werken zouden worden ondernomen aan het kanaal van Nimy naar Antoing, blijkt nu, dat, door een reeks bijkomende uitgaven, de rekening minstens 500 miljoen Fr. zal bedragen en dit voor een waterweg van secundaire beteekenis!

Hier en daar werden werkelijk „spectaculaire” uitgaven gedaan voor het optrekken van uiterst luxeuse schoolgebouwen, maar waarbij de aanvankelijk uitgetrokken sommen eenvoudig met vijf of zes werden vermenigvuldigd.

Een ander mooi voorbeeld is ook het Natuurhistorisch Museum te Brussel, voor welks modernisering eerst 60 miljoen Fr. was opgenomen in de Staatsbegrooting, maar dat in feite is omgewerkt geworden tot een reusachtig gebouwen-complex, waarvan de kosten met steeds bijkomende credieten zijn gestegen tot 200 miljoen Fr.

Deze en andere overdrijvingen hebben tot gevolg gehad, dat een storm van verontwaardiging is opge-

gaan en dat een reactie is ingetreden tegen de politiek van arbeidsverschaffing door overheidswerken, die wellicht nog gedurende jaren haar invloed zal doen gelden. Hiermede is dan tenslotte een instrument voor de conjunctuurpolitiek verloren gegaan, dat, mits voorzichtige en gepaste aanwending, resultaten had kunnen afwerpen.

Bij dit alles komt nog dat, na de spanning van de Septemberdagen, beslist werd voor 600 miljoen Fr. bestellingen te doen voor de versterking van het luchtafweergeschut. Van dit bedrag moeten, volgens de defensieplannen, 360 miljoen Fr. besteed worden in 1939.

Als eindresultaat beteekent dit, dat in het loopende jaar, 2.700 miljoen Fr. zullen moeten gevonden. Er kan nog wat worden gepreleveerd op de Schatkist, maar in elk geval zal men 2½ milliard Fr. moeten zoeken door leeningen. Men rekent hierbij op de vernieuwing van leeningen op korten termijn, in het buitenland, voor circa 750 miljoen Fr. Voor het overige zou de binnenlandsche kapitaalmarkt worden aangesproken.

De kapitaalmarkt.

Hiermede raken wij dan onmiddellijk aan het probleem van den binnenlandschen economischen toestand.

Elk objectief toeschouwer zal moeten toegeven, dat de economische condities in België niet van dien aard zijn, dat door een gepaste financieele politiek, het evenwicht in de gewone begrooting niet vrij spoedig hersteld zou kunnen worden. Het is een probleem van nieuwe belastingen of nog liever van besnoeiingen, of van beide samen. De partij-politieke twisten en de sociale weerstanden, die alom opduiken, nu het „spook” der deflatie weer is verschenen, doen echter groote moeilijkheden ontstaan, die steeds de oplossingen dreigen te stuwten buiten een economisch rationeel verband.

Het lijkt ons eveneens duidelijk, dat de binnenlandsche kapitaalmarkt de noodwendige leeningen tot het aanzuiveren der buitengewone begrooting zeer gemakkelijk zou kunnen dragen, indien een eerder avontuurlijk financieel beleid geen fundamenteel wantrouwen had doen ontstaan.

De netto-uitgiften op de binnenlandsche markt voor de particuliere ondernemingen bedroegen in 1938 slechts 676 miljoen Fr., vergeleken bij 1.254 miljoen Fr. in 1937. De overheidsleeningen hebben, in 1938, 2.535 miljoen Fr. uit de markt genomen, vergeleken bij 6.955 Fr. een jaar tevoren. Doch de algemeene onrust en de psychose van wantrouwen hebben vrij snel den rentevoet opgedreven, vooral op halflangen en langen termijn. De kapitalisatierente van de sedert de consolidatie van 1935 geünificeerde 4 pCt. Staatsschuld, is, in één jaar tijds, gestegen van 4.11 tot 4.51 pCt. Industriele obligatieleeningen worden nu reeds uitgegeven, vrij van belasting, tegen 5 pCt.

In tegenstelling met andere en meestal scherp bij den uitvoer concurrerende landen, staat België aldus met hooge geld- en kapitaalrenten en niets doet een spoedige verbetering verwachten. Het wil ons voorkomen, dat vooral het wankelbaar financieel beleid en de groote politieke onrust voor dien toestand verantwoordelijk moeten worden gesteld. Wij zijn steeds de meening toegedaan geweest, dat het herstel van den gouden standaard in België, waardoor wij permanent bedreigd zijn buiten de Sterlingarea te worden gedrongen, een vergissing is geweest. Bij een eventueele daling van eenige beteekenis van het Pond Sterling moet, in de gegeven omstandigheden, de algemeene onrust nog scherp toenemen.

De prijspolitiek.

Deze situatie is voorzeker ongunstig te noemen in verband met een der eerste objecten, dat in de huidige

omstandigheden voorop moet staan bij de Belgische economische politiek, nl. de verlaging der kostprijzen en de aanpassing der prijsniveaux in het algemeen.

Het indexcijfer der groothandelsprijzen bereikte in België een maximum in Juli 1937. Het is sedertdien gedaald met 15 pCt. De kleinhandelsprijzen stonden, daarentegen, aan hun maximum in November 1938 en waren in Februari 1939 nog vertegenwoordigd door een indexcijfer van 759 punten, vergeleken bij 716 punten voor de overeenstemmende maand van 1937.

Wij hebben hierboven toegelicht, welke beteekenis dit indexcijfer heeft voor de begrotingen. Zijn invloed wordt nog uitermate versterkt door het feit, dat heel wat collectieve arbeidsovereenkomsten aan zijn bewegingen werden gekoppeld. Men staat aldus voor een vertraging in de aanpassing van de loonniveaux, wat een tamelijk gewoon verschijnsel is bij den aanvang van een laagconjunctuur, maar wat in België toch heel wat onrust begint te verwekken, vooral tengevolge van de verhoogde concurrentiemoeilijkheden in den buitenlandschen handel.

De landbouwprotectie speelt, wat dit betreft, een groote rol. Doch haar vermindering zou stuiten op zeer groote politieke weerstanden.

In de structuur zelf der groothandelsprijzen ligt trouwens ook een abnormaal verschijnsel, dat de aandacht verdient. Het is een feit, dat de groothandelsprijzen van allerhande consumptiegoederen in België sneller gedaald zijn dan die van een reeks productiegoederen. De binnenlandsche prijzen van steenkolen, cement, staal en stikstofmeststoffen, die volledig worden beheerscht door kartels of aanverwante groeperingen hebben, tot op heden, een volledige starheid vertoond. Hetzelfde moet gezegd van de electriciteitstarieven. Dit beteekent dus, dat belangrijke prijsgroepen, welke mede een grondslag vormen voor verschillende kostprijzen, vooral in een land waar de zware industrie een groote rol speelt, een buitengewone weerstand vertoonen op het oogenblik, dat de verkoopprijzen der fabrieken, vooral op de buitenlandsche afzetgebieden, sterk moeten worden gereduceerd.

Wat meer in het bijzonder de steenkolen betreft, is een probleem ontstaan, dat niet kan blijven wachten op een oplossing. Sedert de devaluatie zijn de prijsdispariteiten tusschen de Belgische en de Engelsche binnenlandsche steenkolenprijzen, dispariteiten, die in het verleden aanzienlijk waren en ten voordeele van België, nagenoeg geheel geresorbeerd geworden¹⁾. Men begrijpt onmiddellijk, dat dit een bedreiging beteekent voor de Belgische concurrentiemogelijkheden. In feite heeft men in de laatste jaren in België een politiek gevolgd van dure steenkolen, door toe te laten dat, achter de bescherming van invoercontingententoevoeringen en invoertaxes, de consequenties van loonsverhoogingen, van nieuwe sociale lasten en ook van tamelijk hooge winsten van de mijnbedrijven, op de verbruikende industrieën werden afgewenteld.

In de pas verschenen jaarverslagen van de Société Générale en van de Nationale Bank, die de meening vertolken van invloedrijke economische kringen, is zeer sterk de aandacht gevestigd op de noodzakelijkheid van een spoedig herstel van een voldoende graad van elasticiteit in de onderscheiden prijsniveaux. Het herwinnen van het binnenlandsch economisch evenwicht en de verdediging van de verworven posities op de exportmarkten zijn hiervan in ruime mate afhankelijk.

De richtlijnen voor de te volgen economische politiek zijn in dit verband niet moeilijk uit te werken. Het heele vraagstuk is echter in België het constituereen van de politieke macht, die, te midden van een diepgaande ideologische verwarring, een programma tot verwezenlijking voert. Prof. Dr. G. EYSKENS.

¹⁾ Men raadplege onze studie over de Belgische kostprijzen in het Tijdschrift voor Inlichtingen en Documentatie van de Nationale Bank van België, Dec. 1938, bl. 471—481.

HANDEL DOOR ONDERHANDELINGEN.

De groote bedrijvigheid in de handelspolitiek, welke sinds het vorig jaar valt waar te nemen, houdt nog steeds aan. Doch het centrum der activiteit verplaatst zich op een wijze, welke eenige hoop laat, dat een bevredigender oplossing der huidige handelsmoeilijkheden gevonden zal kunnen worden, waarbij het mogelijk zal blijken een ontarding van de mededinging in den handel tot een handelsoorlog te voorkomen.

De reeks maatregelen, door verschillende landen tegen het eind van 1938 aangekondigd¹⁾ ter versterking van hun positie in den internationalen handel, wordt thans ten deele inderdaad tot uitvoering gebracht. Daarenboven hebben de leidende staatslieden der voornaamste betrokken landen, in krachtige taal, gewezen op het essentiele belang, dat zij aan den uitvoer in den opbouw van het economisch leven hunner landen toekennen; waarbij zij, in den trant der Homerische helden, niet nalieten met klem de machtsmiddelen te vermelden, welke hun, desnoods, ten dienste stonden.

Deze wederzijdsche waarschuwingen lieten echter alle één mogelijkheid open. Zij dreigden, dat felle strijd te wachten stond, tenzij de gelegenheid tot onderhandelen werd aangegrepen. In het feit, dat op het oogenblik handelspolitieke onderhandelingen gaande zijn in een omvang als wellicht zelden is voorgekomen, is het laatste sprankje hoop gelegen.

De handelspolitieke missies van talrijke landen hebben de laatste maanden geheel Europa doorkruist. Resultaat belovende besprekingen over handelsovereenkomsten zijn o.a. gaande tusschen Duitschland en Frankrijk onderling, terwijl elk afzonderlijk onderhandelt met een aantal Donaustaten. Handelsovereenkomsten kwamen in deze periode tot stand tusschen Duitschland en Polen, Polen en Rusland, Rusland en Italië, terwijl Italië tenslotte eveneens een handelsverdrag met Duitschland afsloot.

In het middelpunt der belangstelling staan echter de besprekingen, welke in den loop van deze maand te Berlijn zullen beginnen tusschen de vertegenwoordigers van een groep Britsche bedrijfstakken eenerzijds en de representanten van de overeenkomstigste Duitse bedrijfsgroepen anderzijds. Uiterlijk verkrijgen deze besprekingen een bijzonder cachet, doordat zij worden ingeleid met een officieel bezoek van de beide Engelse handelsministers, Stanley en Hudson, aan Berlijn.

Het onderwerp der onderhandelingen past, wat belangrijkheid betreft, volkomen in de omlijsting; in draagwijdte gaan zij nl. de normale handelsbesprekingen verre te boven. Ditmaal zal niet de mogelijkheid van verhooging van den wederzijdschen in- en uitvoer ter tafel komen, doch men zal zich bezighouden met het vraagstuk van den concurrentiestrijd, welke door de industrieën van beide landen op de markten van derden wordt geleverd. Het doel dezer besprekingen is voornamelijk een verdere daling der uitvoerprijzen te voorkomen; tevens worden plannen ontwikkeld teneinde tot een zekere marktverdeling, op basis van contingenten, te geraken. Hiermee beroert men dus de kern van het probleem der uitvoerbevoordering tot elken prijs, zoodat de vraag naar de kans van welslagen der onderhandelingen van groot gewicht wordt voor het eventuele vervagen of verder toespitsen van de tegenstellingen op handelspolitiek gebied. Ter beantwoording van deze vraag dient o.i. vooral onderzocht te worden, welke mogelijkheden tot *witbreiding van den geforceerden uitvoer* voor beide landen nog aanwezig zijn.

Duitschland, gehouden tot uitvoer.

De Duitse houding ten aanzien van de uitvoerstimuleering is door den Rijkskanselier zeer scherp gesteld. Duitschland moet exporteeren of sterven. Het

¹⁾ Zie E.-S.B. 19 Oct. 1938, pag. 793 en E.-S.B. 28 Dec. 1938 pag. 978.

feit, dat in het jaar 1938 het oude Rijk een invoeroverschot had van R.M. 192 millioen, Groot-Duitschland zelfs van R.M. 432 millioen, terwijl in 1937 bij een uitvoeroverschot van R.M. 443 millioen nog bijzondere heffingen noodig waren om de financiële positie van het Rijk te versterken, maakt verdere commentaar op deze stelling overbodig.

Niet alleen voor de economie in vreedstijd is uitvoer een gebiedende eisch, doch evenzeer uit het oogpunt der in Duitschland aan veelvuldige beschouwingen onderworpen „Wehrwirtschaft“. In het geval van een eventueelen oorlog zal Duitschland groote behoefte hebben aan een geregelden uitvoer ter financiering van den — steeds blijvenden — onmisbaren invoer. Op dat tijdstip immers, zal men verplicht zijn aankopen in baar geld te betalen. Daar Duitschland niet beschikt over kapitaalbeleggingen in het buitenland noch over belangrijke goud- of deviezenvoorraden zal men dezen invoer slechts kunnen financieren uit de opbrengsten van den uitvoer²⁾. Het is om deze reden, dat Duitschland uit moet zien naar afzetgebieden, aan welke eischen ook in oorlogstijd voldaan zal kunnen worden. Noodig is hiertoe echter, dat men de aangeknoopte betrekkingen, zoals die op den Balkan, zal kunnen consolideeren. Deze, voor Duitschland, sterker nog dan voor anderen, bestaande behoefte aan vaste markten, kan men noemen als één der punten, op grond waarvan Duitschland, — dat zijn principieele bereidheid tot onderhandelen herhaaldelijk heeft te kennen gegeven, — een afbreken der besprekingen, hetwelk gevolgd zou worden door een prijsoorlog, zal willen voorkomen.

De richting van den uitvoer van Duitschland.

Van anderen aard is een tweetal factoren, welke meer in het bijzonder belemmerend kunnen werken bij de pogingen een grooteren buitenlandschen afzet te verkrijgen met behulp van een verscherping der tot dusver gevolgde methoden.

In dit opzicht is een splitsing van den Duitse uitvoer belangwekkend, waarbij de achtergrond der handelsbetrekkingen als kenmerk wordt genomen. Volgens „Der Deutsche Volkswirt“ ging in 1938 40 pCt. van Duitschlands uitvoer naar landen, waarmee „Gemeinschaftsarbeit“ mogelijk was; dat zijn dus die landen, welke in- en uitvoerbehoeften een natuurlijke aanvulling vormen op die van het Duitse Rijk, terwijl de uit handelsrelaties van deze soort voortvloeiende geleidelijke verhooging van den levensstandaard belangrijker wordt geacht, dan het behalen van een mogelijk hooger direct ruilverdeel elders.

De Zuid-Oost-Europeesche en verschillende Zuid-Amerikaansche staten voldoen in hooge mate aan deze voorwaarden.

Het is bekend, dat Duitschland naar deze landen belangrijke uitvoersuccessen heeft weten te behalen. Het is echter niet uitgesloten, dat een voortgaande belangrijke verhooging van het Duitse aandeel in de handelsbeweging van deze landen relatief veel groeter offers zal vergen. Het is immers, geheel afgezien van politieke overwegingen, voor de betrokken landen economisch niet gewenscht zich al te zeer aan één afnemer te binden.

Een dergelijke eenzijdige oriëntering, welke als tegenhanger kan gelden van de thans allerevgen gevaarlijk geachte monocultuur, maakt het betroffen land op twee wijzen afhankelijk. In de eerste plaats wordt men gebonden aan de, altijd mogelijke, schommelingen of verschuivingen in de bedrijvigheid van den monopsonist. Daarnaast ontstaat de mogelijkheid, dat een land kwetsbaar wordt door eenzijdige veranderingen in de voorwaarden, tegen welke de handelspartner het aanbod wenscht op te nemen of te voldoen. Ter vermindering van dit bezwaar heeft Duitschland verschillende landen aangeboden bepaalde hoe-

²⁾ Vgl. het artikel „Äuszere Kriegsfinanzierung“ in „Der Deutsche Volkswirt“ van 24 Febr. jl.

veelheden gedurende een reeks van jaren tegen vastgelegde prijzen af te nemen. In een periode van dalende goederenprijzen zijn deze condities, welke altijd verbonden worden met compensatie-transacties, zeer aantrekkelijk.

Het nadeel, voortvloeiend uit het feit, dat men zich op deze wijze geheel afsluit van de wereldmarkt en daardoor eveneens van de onmiddellijke ruilverdeelen, welke een eventueel stijgen der prijzen begeleiden, springt oogenblikkelijk in het oog. Bij verschillende dezer landen schijnt dan ook de geneigdheid te verminderen om de reeds enge betrekkingen nog vaster aan te halen.

Bij deze aarzeling voegen zich nog twee feiten. Vooreerst zal Engeland zeer zeker zijn — niet gestaakte — bemoeiingen op den Balkan verveelvoudigen, indien in Berlijn geen overeenstemming bereikt wordt. Daarnaast manen de resultaten, welke de Vereenigde Staten in Zuid-Amerika bereiken, Duitsland tot voorzichtigheid.

In dit verband verdient de overeenkomst tusschen de Vereenigde Staten en Brazilië, welke in den loop der vorige week bekend geworden is, de aandacht.

Deze overeenkomst houdt rekening zoowel met de financieele positie van Brazilië als met de Amerikaanse handelsbelangen. Eenerzijds zullen door bemiddeling van de Amerikaanse Export-Import Bank bankcredieten voor goederenleveranties worden verstrekt, anderzijds wordt een crediet gegeven van \$ 20 miljoen tot het ontdooien van bevroren saldi, terwijl tenslotte in samenwerking met het Amerikaanse Egalisatiefonds tot stabilisatie van de Milreis zal worden overgegaan.

Het wil ons voorkomen, dat deze Noord-Amerikaansche activiteit Duitsland tot voorzigtiger manoeuvreeren met den anderen Angelsaksischen staat zal leiden.

Ideologische obstakels?

Hoe staat het met de kansen op verhoogden handel met de landen, welke de overige 60 pCt. van Duitslands uitvoer in 1938 opnamen? Onder deze landen zijn twee grondstofleverende landen, welke uitvoer aansluit op de Deutsche invoerbehoefden, nl. Rusland en de Vereenigde Staten. De Deutsche handelsbetrekkingen met Rusland waren tot 1934 zeer intensief. In 1932 ging 46.5 pCt. van den Russischen uitvoer naar Duitsland, terwijl het Russische aandeel in den Deutschen export 10.9 pCt. bedroeg. De Regeeringsverandering van 1933 deed, om begrijpelijke redenen, den Deutsch-Russischen handel geen goed.

Voor 1937 waren de bovengenoemde percentages resp. nog slechts 15 pCt. en 2.0 pCt. Den laatsten tijd is echter een streven naar verbredening van de handelsbeweging tusschen beide staten merkbaar, welke inderdaad ook beiden ten goede zal komen.

Zou men t.a.v. de betrekkingen tusschen de autoritaire staten, met een variatie op het „pecunia non olet”, kunnen zeggen „deviezen hebben geen kleur”, dit geldt niet voor de betrekkingen met den anderen grondstofleverancier, de Ver. Staten. De laatste maanden zijn er steeds meer teekenen, welke wijzen op een boycott van Deutsche goederen door het koopende publiek, waartegen het aanbod van economische voordeelen, zooals drastische prijsverlaging, machteloos staat. Daar Duitslands eenige wijze om eventueelen grooteren invoer uit de Vereenigde Staten te betalen gelegen is in een vergrooting van den uitvoer daarheen, zal het met deze stille kracht terdege rekening moeten houden. Wij zijn van meening, dat bovengenoemde factoren alle tot gevolg zullen hebben, dat van Deutsche zijde getracht zal worden althans met Engeland tot overeenstemming te komen.

Anderzijds heeft Engeland minstens evenveel belang bij het tot stand komen van een prijsbeschermende overeenkomst als Duitsland. In de eerste plaats is het voeren van een georganiseerden prijsoorlog voor een democratischen staat aanzienlijk moei-

lijker dan voor een autoritair regime. De onvermijdelijke regeling bij de toewijzing van subsidies en markten, welke met een dergelijken handelsoorlog onverbrekkelijk verbonden is, is in haar aard slechts mogelijk bij een maatschappelijk stelsel, dat van een centraal punt uit geregeld wordt. Zelfs onder een dergelijk stelsel echter blijven er talloze klachten over de bezwaren, welke voor het bedrijfsleven uit den administratieven bovenbouw voortvloeien. Veelbetekenend is in dit opzicht een uitlating in de „Wirtschaftsdienst” van 3 Maart jl.³⁾, waarin ronduit erkend wordt, dat „de massa der formaliteiten, den exporteur opgelegd, de maat van het draagbare overschrijdt.” Indien deze moeilijkheden zich reeds voordoen in een staat, waar de gecentraliseerde organisatie principe is, blijven er voor de snelle uitvoering van een dergelijke organisatie in een van nature individualistischen bedrijfstak als de Engelsche uitvoer is, weinig gunstige verwachtingen over.

Daarnaast staat, dat het relatieve hooge kostenpeil der Engelsche industrie bij omvangrijke exportsubsidieering van de schatkist offers zou vergen, welke haar bij de groote eischen, welke de wapening reeds stelt, beslist zwaar zouden vallen. Een belangwekkende vraag wordt hierbij opgeworpen in het eerder vermelde nummer van den „Wirtschaftsdienst”⁴⁾ nl. of het „strijdfonds”, waarover in Engeland veel gesproken wordt, eventueel gevormd zal worden uit een deel van de winst, behaald uit de herwaardeering van den Engelschen goudvoorraad. Tenslotte, en misschien is dit de zwaarst wegende factor, is de „kalmeeing” nog steeds de teneur der Engelsche politiek.

Bij de genoemde hoopgevende factoren voegt zich vervolgens nog een precedent. De langdurige onderhandelingen, gevoerd tusschen de Deutsche en Engelsche steenkoolindustrieën, zijn uiteindelijk met succes bekroond; 28 Januari jl. is een overeenkomst tot stand gekomen, waarbij volledige overeenstemming bereikt schijnt te zijn omtrent de te handhaven uitvoerprijzen en de marktverdeling.

Indien men niet tot het uiterste pessimisme wil overhellen, kan men hierin zeer zeker een gunstig symptoom zien voor het welzijn der komende besprekingen, welke belangrijkheid niet alleen op economisch, maar ook op politiek gebied wel algemeen zal worden erkend.

H. W. LAMBERS.

³⁾ Dr. R. Stephan „Ausfuhrhemmungen und ihre Ueberwindung”.

⁴⁾ Zie het artikel van Dr. A. Prinzing „Die Geldseite der englischen Exportförderung”.

DE LONEN IN HET BOUWBEDRIJF.

De vrees voor te hoge lonen in het bouwbedrijf, leeft in Regeerings- en andere kringen nog steeds. De overtuiging, dat deze lonen inderdaad te hoog zijn, uit zich ook nu nog meerdere malen.

De aanvraag tot verbindendverklaring van de Collectieve Arbeidsovereenkomsten voor de burgerlijke en utiliteitsbouw en water-, spoor- en wegenbouw, door de Bedrijfsraad voor het Bouwbedrijf, lokte een aantal reacties uit, welke duidelijk demonstreerden, hoe weinig velen, van wie men anders mocht verwachten, van de lonen in het bouwbedrijf weten.

Bladen als „De Nederlander” en „De Nederlandse Werkgever”, trokken dadelijk stevig van leer en bij de z.g. „hearing”, voor wie bezwaren tegen verbindendverklaring der genoemde Overeenkomsten hadden, bleken meer dan 50 bezwaarschriften ingekomen, waaronder van den Hoofdinspecteur der Volkshuisvesting, het Ministerie van Waterstaat en tal van groot-industriëlen.

Niet alle bezwaren golden de hoogte van loon, een deel betrof een bepaling van de Collectieve Contracten, welke bij verbindendverklaring, ook grote ondernemingen, die zelf ook het bouwbedrijf als bij-onderneming uitoefenen, voor deze bij-onderneming onder de bepalingen van het Contract zou brengen.

De bezwaren tegen de loonhoogte alleen, kwamen van overheidsinstanties. Hieraan is het vermoedelijk toe te schrijven, dat het verzoek om verbindendverklaring van de Overeenkomsten voor het bouwbedrijf, ook aan de Economische Raad om advies is gezonden.

Uit de jongste Memorie van Antwoord van het Ministerie van Sociale Zaken blijkt nadrukkelijk, dat het advies van de Economische Raad „met name over de wenselijkheid van verbindendverklaring van de in deze Contracten voorkomende loonbepalingen” is gevraagd; waaruit blijkt, dat ook in het Ministerie van Sociale Zaken nog twijfel bestaat over de vraag of de lonen in het bouwbedrijf wel op een economisch en/of sociaal toelaatbare hoogte staan.

Wij hebben in 1932, in „Economisch-Statistische Berichten” (27 Januari en 17 Februari) gelegenheid gehad om aan te tonen, hoe onjuist de opvattingen vrij algemeen over de lonen der bouwarbeiders waren. Dat deze vertogen niet geheel zonder invloed waren gebleven, bleek uit de kort daarna gehouden debatten in de Tweede Kamer. Op de Regering zelf hadden zij niet de uitwerking, die redelijkerwijze mocht worden verwacht, wat bleek uit een mededeling door den toenmaligen Minister van Sociale Zaken geruime tijd later in de Tweede Kamer gedaan. Hij vertelde, dat de lonen van de bouwarbeiders — het was intussen Mei 1934 geworden — nog *f* 40 à *f* 50 per week bedroegen, wat, voorwat het als maximum genoemde bedrag betreft, zowat de helft met de werkelijkheid scheelde.

In een „Open Brief” in „De Bouwer”, werd de Minister over zijn onjuiste voorlichting aangevallen. Zijne Excellentie deelde daarop in een schriftelijk antwoord mede, dat per abuis in de Handelingen van *f* 50 als maximum werd gesproken. Het genoemde maximum was *f* 45. Overigens persisteerde hij bij zijn mening.

In het antwoord, dat de Minister daarop kreeg, kon onomstotelijk worden bewezen, dat hij volkomen onjuist was ingelicht. De Minister reageerde daarop niet meer. Het kwaad was echter gesticht en de legende van de hoge lonen in het bouwbedrijf, bleef verder leven; met welke gevolgen, bleek bij de hierboven gereleveerde ervaringen bij de aanvraag tot verbindendverklaring.

Niet alleen uit een oogpunt van rechtvaardigheid tegenover arbeiders en werkgevers in het bouwbedrijf, maar ook terwille van het zuiver kunnen stellen van het loonvraagstuk, in verband met tal van vraagstukken van economische en sociale aard, doen wij thans een nieuwe poging om een juister oordeel over de lonen in het bouwbedrijf mogelijk te maken.

In de vooroorlogse periode en ook nog in het begin van de oorlog, was het loon van den bouwarbeider, in vergelijking met het gemiddeld loon van de arbeiders, die onder de industriële ongevallenwet vielen, steeds hoger. In 1905 b.v. (en andere jaren geven een vrijwel gelijke verhouding aan), was het gemiddelde dagloon van den type-arbeider (300 werkdagen) *f* 1.67. Voor den bouwarbeider was het *f* 1.76 of 5.4 pCt. hoger.

Dit hoger gemiddeld loon was geen toeval. De meerderheid van de bouwarbeiders behoorde tot de geschoolde arbeiders. Voor de burgerlijke en utiliteitsbouw geldt dit trouwens nog. Ondanks de ontscholing, waaraan ook het bouwbedrijf niet is ontkomen, behoorden in 1937 van de arbeiders werkzaam in:

Burgerlijke en utiliteitsbouw	Alle bedrijven:
tot de geschoolden 53 pCt.	44 pCt.
„ „ geoefenden 20 „	37 „
„ „ ongeschoolden 27 „	19 „

Bij water-, spoor- en wegebouw, waar de mechanisatie grotere vorderingen kon maken en waarin de betonbouw een belangrijke rol is gaan spelen, overweegt het aantal ongeschoolden.

De loonverhoudingen, zoals die tot uitdrukking ko-

men in de cijfers van de ongevallenstatistiek, waren in de achterliggende crisisjaren als volgt:

Gemidd. dagloon volgens Ongevallenstatistiek.

	1920	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937
Alle verzekeringsplichtige bedrijven tezamen	4.23	4.22	4.07	3.92	3.77	3.64	3.54	3.52
Alle industr. bedr. (I tot en met XVII)	4.08	4.05	3.86	3.69	3.55	3.41	3.32	3.32
Bouwbedrijven (IV) waaronder burger- en utiliteitsbouw..	4.57	4.54	4.08	3.82	3.61	3.45	3.36	3.39
In procenten van de gehele industrie ..	114	117	115	112	111	108	105	—

Deze cijfers zijn, om meer dan een reden, van belang. Er wordt tegen het gebruik maken van de gegevens van de ongevallenstatistiek voor vergelijking van de lonen van de bouwarbeiders met die der overige arbeiders aangevoerd, dat ook de werkverschaffingen bij de bouwbedrijven zijn ingedeeld en daardoor het gemiddelde dagloon wordt gedrukt. Inderdaad is dat het geval, maar bij vergelijking van het dagloon, dat in het gehele bouwbedrijf — dus met inbegrip van de werkverschaffingen — gemiddeld werd uitbetaald met dat van de burgerlijke en utiliteitsbouw, waarin slechts weinig werk in werkverschaffing wordt uitgevoerd, is het verschil miniem.

Opvallend is ook, dat zelfs de burgerlijke en utiliteitsbouwlonen, ondanks het beduidend groter percentage geschoolden, in 1936 nog beneden het gemiddelde van alle verzekeringsplichtige bedrijven blijkt te liggen.

Gelet op de aard van de werkzaamheden der bouw- arbeiders, op het relatief grote aantal geschoolden, op het vrijwel niet voorkomen in het bouwbedrijf van vrouwen- en kinderarbeid, is de achteruitgang van het dagloon der bouwarbeiders in een sneller tempo dan dat van de overige arbeiders niet billijk. Het is niet wel mogelijk, dat aan te tonen aan de hand van de dagloonstatistiek van de Rijksverzekeringsbank. De invoering van de Land- en Tuinbouwongevallenwet in 1921, heeft het gemiddelde dagloon van de in deze statistiek opgenomen arbeiders verhoogd; de uitbreiding van de industriële Ongevallenwet in 1921 heeft waarschijnlijk een verlagende invloed uitgeoefend. Een vergelijking met alle industriële bedrijven zou ook geen rekening houden met de ongetwijfeld belangrijk toegenomen ontscholing van de arbeid en de daarmee hand in hand gaande toeneming van vrouwen- en meisjesarbeid.

Een meer juiste vergelijking schijnt ons die van het bouwbedrijf met enige bedrijven, waarin vrijwel uitsluitend mannelijke arbeidskracht wordt aangewend.

Ook zulk een vergelijking is aanvechtbaar, omdat het percentage geschoolden, geoefenden en ongeschoolden niet in al deze bedrijven gelijk is, terwijl sommige bedrijven niet, zoals het bouwbedrijf, over het gehele land verspreid zijn. Sterk sprekende afwijkingen zijn de groepen: aardewerk, glas, kalk enz., waarvan het gemiddeld dagloon *f* 2.98 is, de groep diamant e.a. edelstenen enz., dagloon *f* 4.41, welk bedrijf zich tot Amsterdam beperkt, en de groep vervaardiging van gas en electriciteit, dagloon *f* 5.44, dat ook slechts in weinige plaatsen wordt uitgeoefend en vrij veel hooggeschoold personeel nodig heeft.

In aanmerking voor vergelijking komen dan (gegevens van het jaar 1936):

Groep IV: Hout, kurk en stroobew. enz. dagloon <i>f</i> 2.99	
„ X: Oer, steenkolen, turf	„ „ 4.72
„ XII: Vervaardiging v. stoom- of andere werktuigen enz.	„ „ 3.78
„ XIII: Scheepsbouw, vervaardiging van rijtuigen	„ „ 3.64
„ XVIII: Handel en verkeerswezen enz.	„ „ 3.92
Bouwbedrijf, burgerl. en utiliteitsbouw	„ „ 3.49

Voor al indien bedacht wordt, dat groep IV, veel sterker dan met het bouwbedrijf het geval is, ten

plattelande is gevestigd, valt moeilijk te ontkennen, dat bij een vergelijking van bedrijven met vrijwel uitsluitend mannelijke arbeiders, het bouwbedrijf slecht wegkomt; de cijfers wijzen in elk geval zeker niet op een te hoog gemiddelde.

Er zijn andere, mogelijk sterker sprekende, overwegingen, welke een gemiddeld hoger loon voor bouwarbeiders rechtvaardigen.

De bouwarbeider heeft zijn werk heel dikwijls ver van zijn woning, wat vervoerkosten medebrengt en tijd kost. Het ongevalpercentage van het bouwbedrijf is 141.6 per 1000 type-werklieden per jaar, tegen een algemeen gemiddelde van 87.6. Het ziektecijfer ligt boven het gemiddelde van alle arbeiders en in de voornaamste delen van het bouwbedrijf, moet de bouwarbeider eigen gereedschap medebrengen. Daarbij komt, dat het bouwbedrijf veel kleine verzuimen kent en dat ook in de meest normale tijden het werkloosheidspercentage in het bouwbedrijf groter is dan gemiddeld in alle bedrijven. Weliswaar komt dat niet of slechts voor een gering deel in het gemiddelde dagloon per type-arbeider tot uiting, maar het rechtvaardigt mede, dat het gemiddelde dagloon hoger mag liggen dan het algemeen gemiddelde.

Indien het mogelijk zou zijn, alle overwegingen, van belang bij beoordeling der juistheid van een bepaald loon, tegen elkaar af te wegen, zou zeer waarschijnlijk blijken, dat de rechtvaardigheid zou eisen, dat het berekende dagloon van den bouwarbeider betekendend hoger zou moeten zijn dan in 1936 het geval is geweest.

Zeer velen in het bouwbedrijf — en niet alleen de arbeiders, waarvan het natuurlijk zeer begrijpelijk is — zijn reeds geruime tijd overtuigd, dat de loonsverlaging in het bouwbedrijf, in vergelijking met de algemene loonstandaard, verder was gegaan dan billijk en wenselijk was.

Ook de werkgevers in het bouwbedrijf kwamen tot die erkenning en de waardevermindering van ons geld, gevolgd door de stijging van de kosten van het levensonderhoud, deden hen, over het algemeen con amore, toestemmen in een verhoging van het uurloon met 2 cent, de eerste algemene verhoging, na een 17-jarige periode van loondaling.

Dat zette bij sommigen kwaad bloed. In een officieel verslag van de Hoofdinspectie van de Volkshuisvesting, werd deze verhoging „bevreedend” genoemd. Toch was niet anders geschied, dan ook in andere bedrijven gebeurde. In het metaalbedrijf bijvoorbeeld steeg het gemiddelde uurinkomen, in het eerste halfjaar van 1938 alleen reeds, met 3.5 pCt. Sedert het tweede halfjaar 1936 steeg het gemiddeld uurinkomen in Amsterdam voor met geschoolde bouwarbeiders vergelijkbare arbeiders (bankwerker, monteur) van 71 op 76.2, in Rotterdam van 63.8 op 69.9 cent per uur enz. De verhoging voor de bouwarbeiders werd voor een geheel jaar vastgelegd en is bij de thans geëindigde onderhandelingen voor verlenging van het Contract ook niet door een nieuwe verhoging gevolgd.

Het Jaarverslag van de Rijksverzekeringsbank over 1937 zal dan ook bijna zeker uitwijzen, dat er in de nadelige positie van de bouwarbeiders tegenover het algemeen gemiddelde looncijfer geen verandering van enige betekenis is gekomen. De twee centen loonsverhoging voor het bouwbedrijf bleven dus zeker binnen redelijke perken.

Er zijn er, o.i. ten onrechte, die de aan de ongevallenstatistiek ontleende gegevens, voor vergelijking van lonen, minder goed bruikbaar achten. Het is daarom wel goed, ook enig ander materiaal ter beoordeling van de lonen in het bouwbedrijf aan te voeren.

„Het Maandblad van het Centraal Bureau voor de Statistiek” publiceert in het jongste Novembernummer een gedeelte van het tweede deel van zijn „overzicht van de lonen voor mannelijke arbeiders boven de 21 jaar, werkzaam in de industrie in een aantal

gemeenten met industrieel karakter”. De cijfers hebben betrekking op het 2de halfjaar 1937.

Een vergelijking van de gemiddelde lonen in alle genoemde plaatsen met die van de voor die plaatsen aangegeven lonen voor bouwarbeiders geeft bijgaand statistisch beeld. (Voor eventuele bijzonderheden moge worden verwezen naar de November-aflevering van het Maandschrift):

Gemiddeld uurinkomen van de arbeiders waarover gegevens werden verkregen.

	alle arbeiders		de bouwarbeiders:	
	geschoolden	geoeffenden	Burgerlijke en utiliteitsbouw geschoolden	geoeffenden
Leeuwarden	55.1	46.5	52.6	42.6
Zwolle	55.6	45.3	52.3	45.2
Eindhoven	50.2	46.0	50.7	40.5
Tilburg	50.8	44.3	49.0	40.7
's-Hertogenbosch	50.6	44.1	49.3	39.5
Maastricht	48.7	45.3	47.7	38.7
Oss	50.0	47.8	45.9	—
Winterswijk	37.8	41.7	33.7	—
Helmond	44.8	44.4	45.4	36.0
Schiedam	59.7	55.9	57.1	—
Dordrecht	53.9	47.9	55.0	49.6
Leiden	55.8	48.1	56.6	48.1
Vlissingen	53.5	48.4	47.1	36.2
Vlaardingen	58.7	53.1	55.2	48.8
Ridderkerk	50.3	43.9	42.2	36.0
Gouda	51.2	46.3	47.5	40.5
Diel	48.7	38.9	53.1	—
Weesp	54.4	49.1	56.0	—
Alkmaar	52.1	45.9	55.8	48.8
Bussum	57.0	48.7	54.4	—
Hoorn	54.8	54.8	49.6	—
Zaandam	64.1	61.9	60.1	56.3
Zaanstreek	62.7	57.8	59.1	54.3
Gemiddeld				
uurinkomen	53.2	46.9	51.1	43.9

Uit deze gegevens blijkt, dat de berekende gemiddelde lonen in de 23 genoemde plaatsen voor den doorsnee-industrie arbeider p.l.m. 2 cent per uur hoger liggen dan voor de bouwarbeiders.

Uit deze statistiek blijkt voorts, dat de uitkomsten van de becijferingen van de Rijksverzekeringsbank niet veel van de werkelijkheid kunnen verschillen.

De overzichten van andere gemeenten, welke in de Maandschriften van October en December gegeven worden, geven geen noemenswaard verschil met die van November te zien.

Om te voorkomen, dat de bewering, dat in de grote plaatsen het loon van den bouwarbeider in elk geval te hoog is, tegen bovenstaande gegevens zal worden aangevoerd, geven wij hieronder nog een overzicht van de loonverhoudingen in de grootste plaatsen.

	Alle arbeiders		Bouwarbeiders.	
	geschoolden	geoeffenden	Burgerlijke en utiliteitsbouw geschoolden	geoeffenden
Amsterdam	66.7	59.9	62.9	58.3
Rotterdam	60.5	53.9	58.5	50.0
's-Gravenh.	62.1	51.2	62.2	56.6
Haarlem	62.1	57.7	61.3	54.0
Utrecht	58.2	49.0	61.2	54.1
Groningen	57.3	47.6	55.9	48.3
Arnhem	59.2	51.8	54.6	46.1
Nijmegen	56.9	46.8	51.0	43.6

Het beeld, dat deze statistiek geeft, is op de onderdelen verschillend. Het totaal resultaat geeft ook hier een betekendend verschil in uurinkomen ten nadele van de bouwarbeiders.

Men heeft ons tegemoetgevoerd, dat een rekenkundig gemiddelde als door ons werd gemaakt van de gegevens, welke in het Novembernummer van het Maandschrift van het C.B.S. voorkomen, minder juist is; bij het vaststellen van een type-cijfer als het onderhavige zouden meer factoren in acht genomen moeten worden en de gemiddelde lonen dienen te worden bepaald als *gewogen* gemiddelden.

Indien zij volgens deze opvattingen worden getoetst, is het verschil tussen de loongegevens van alle bedrijven gezamenlijk en die van het bouwbedrijf kleiner. Aldus behandeld, komt men tot een loonge-

middelste voor alle doorsnee-arbeiders boven 21 jaar over 55 gemeenten van 53.4 cent en voor de bouw-arbeiders in de burgerlijke en utiliteitsbouw van 52.9 cent per uur. Het verschil zou dus in feite 0.5 cent per uur zijn, ten nadele van den bouwarbeider.

Wij aanvaarden deze weging critiekloos, omdat wij de toegepaste methode niet kennen. Ook gewogen blijken de lonen van de bouwarbeiders, die in de burgerlijke en utiliteitsbouw werken, echter lager dan de doorsnee-lonen van de onderzochte andere groepen arbeiders.

De lonen van arbeiders, die bij water-, spoor- of wegebouw werken, vallen er nog meer onderuit, wat wil zeggen, dat het feitelijk gemiddelde van de bouw-arbeiders groter verschil aanwijst. En dat, terwijl het, zoals wij boven betoogden, billijk en rechtvaardig zou zijn als de bouwarbeiders tot een hoger uurloon zouden komen om een gelijkwaardige positie als andere arbeiders te hebben. De plattelandslonen geven al evenmin aanleiding tot serieuze critiek.

Er zijn voor het bouwbedrijf twee Landelijke Collectieve Contracten, één voor de z.g. burgerlijke en utiliteitsbouw en de tweede voor water-, spoor- en wegebouwkundige werken.

Het laatste contract kent voor pl.m. 325 gemeenten een loon, dat hoger ligt dan het loon, dat voor het „overig deel” van de verschillende provincies geldt. Ruim 700 gemeenten zijn dus ingedeeld bij het „overig deel”. De contractlonen zijn daar, *na de loonsverhoging van verleden jaar*, voor de geschoolden 42, 44 of 46 cent per uur, voor de geoefenden 34, 35 of 37 cent per uur en voor de ongeschoolden (de grondwerkers) 30, 32 en 33 cent per uur. Het rekenkundig gemiddelde is dus voor de geschoolden 43.2, de geoefenden 35.8 en de ongeschoolden 32 cent per uur; een gewogen loon zou nog iets lager liggen, omdat het hoogste loon slechts voor een enkele provincie geldt.

Deze lonen kunnen niet zonder meer met 48 uren per week worden vermenigvuldigd, daar er in de zomer in een aantal gevallen langer en in de winter algemeen korter wordt gewerkt. Ook andere factoren als regen, vorst, wachten op materiaal, tekort aan vacatiebons bij vacantie- en feestdagen e.d., beïnvloeden het loon; de weekloonvermindering is ca. 8 pCt.

Het jaarinkomen van bouwarbeiders kan alleen worden nagegaan met behulp van de werkloosheids-cijfers. Deze wezen in de jaren 1929—1937 achtereenvolgens een werkloosheidpercentage aan van: 12.2 pCt.; 11.3 pCt.; 17.6 pCt.; 36.8 pCt.; 36.5 pCt.; 35.7 pCt.; 42.2 pCt.; 47.7 pCt. en 41.3 pCt. Practisch nog wat hoger, omdat niet alle werkloze dagen worden gemeld. Deze percentages liggen beduidend hoger dan de gemiddelden van alle bedrijven.

Voor het jaarinkomen moet ook rekening gehouden worden met ontvangsten uitkeringen uit werklozenkas en met eventuele rechtstreekse steun van overheidsinstellingen.

Een vergelijking van de jaarinkomsten van bouw-arbeiders met andere arbeiders, zou dus nog een heel ander, en miserabel, beeld geven.

Voor zover de Collectieve Arbeidsovereenkomsten zijn doorgevoerd, is het daarin vastgestelde loon, het loon voor geheel volslagen arbeiders. De tijd, dat het contractloon als presentiegeld werd beschouwd, en de rest, welke werd ontvangen, prikkel voor hard werken heette, is voorbij. Met uitzondering van groep III van het contract voor water-, spoor- en wegebouw (grondwerkers) komt het slechts bij uitzondering voor, dat boven het contractloon wordt betaald.

Verzet tegen de in de Collectieve Arbeidsovereenkomsten opgenomen lonen voor het bouwbedrijf, is niet het minst gekomen van overheidswege.

Uitvoerige gegevens, welke een vergelijking tussen lonen in het vrije bedrijf en die, door de Overheid betaald, mogelijk maken, zijn van een belangrijk aantal gemeenten beschikbaar. Alleen de lonen der geschoolde arbeiders zijn vergelijkbaar.

Hierbij moet in het oog gehouden worden, dat niet allen het maximum loon verdienen; daarom namen wij, terwille van de zuiverst mogelijke vergelijking, uitsluitend enige achter elkaar in de gegevens van het Centraal Bureau voorkomende gemeenten, waar alle overheidsbouwarbeiders het maximum loon ontvangen.

Als weeklonen, krachtens de Collectieve Arbeidsovereenkomsten verdiend, namen wij het contractloon maal 48 uur, dus een zomerweek. Dit cijfer moet feitelijk verminderd worden met het verlies van omstreeks 8 pCt., waarop wij boven wezen, wat wij echter niet deden. Voor een goede vergelijking zouden wij ook nog de meerdere overige rechten, die een groot deel van de arbeiders in Gemeentedienst heeft, als kindertoeslag, langer vakantie met behoud van loon e.d., moeten mederekenen, maar ook zonder dat is het beeld duidelijk genoeg.

Naam gemeente	Gemeente weekloon Timmerman en metselaar	Weekloon onder Coll. Contr. Timmerman en metselaar
Apeldoorn	f 30.50 p.w.	f 24.96 p.w.
Deventer	„ 31.20 „	„ 24.96 „
Doetinchem	„ 28.32 „	„ 21.60 „
Emmen	„ 26.73 „	„ 22.56 „
Goes	„ 26.40 „	„ 22.56 „
Gouda	„ 31.68 „	„ 24.96 „
Heerenveen	„ 29.76 „	„ 24.— „
Heerlen	„ 28.73 „	„ 25.92 „
Hoorn	„ 31.68 „	„ 24.96 „

Enzovoort!

En hoe staat het met het Rijk zelf?

Bij het Rijk zijn de geschoolde arbeiders, die voor vergelijking in aanmerking komen, in de 4e en 5e loongroep ingedeeld.

Wij nemen voor een vergelijking alleen de 4e loongroep, om iedere gedachte aan overdrijving onmogelijk te maken.

Er zijn een 40-tal plaatsen in de eerste en een 180-tal in de 2e Rijksloonklasse opgenomen. Een willekeurige greep, maar zonder tendens om het voor de contractlonen ongunstiger te stellen, geeft het volgende beeld:

Naam der Gemeente	Gem. klasse	Rijkslonen Timmerm.Mets.	Lonen Coll. Contr. Timmerm.Mets.
Amsterdam	1e klasse	f 30.10 p. w.	f 31.68 p. w.
Rotterdam	1e „	„ 30.10 „ „	„ 29.76 „ „
Delft	1e „	„ 30.10 „ „	„ 28.32 „ „
Vlissingen	1e „	„ 30.10 „ „	„ 23.52 „ „
Almelo	2e „	„ 28.73 „ „	„ 24.96 „ „
Bergen op Zoom	2e „	„ 28.73 „ „	„ 23.52 „ „
Breda	2e „	„ 28.73 „ „	„ 24.96 „ „
Ede	2e „	„ 28.73 „ „	„ 24.— „ „
Zutfen	2e „	„ 28.73 „ „	„ 24.— „ „
Gorredijk	3e „	„ 26.90 „ „	„ 23.52 „ „
4eklasseplaatsen		„ 25.08 „ „	„ gem. 21.12 „ „

In feite zou een volledige vergelijking ook hier een nog beduidend ongunstiger verhouding voor de onder de Collectieve Contracten werkende vaklieden geven dan uit het bovenstaande reeds blijkt te bestaan.

Het is verre van ons de lonen van de arbeiders in overheidsdienst te hoog te achten. Integendeel: waren de lonen in de particuliere bedrijven op gelijke hoogte gebleven, het zou o.i. heel wat minder droevig met de werkloosheid in ons land zijn gesteld. Voor een objectieve beoordeling van de loonhoogte in het bouwbedrijf zijn de cijfers echter te veelzeggend, om ze achterwege te mogen laten.

Na onze vorige ervaringen zijn wij er lang niet zeker van, dat nu eindelijk de legende van de hoge lonen der bouwarbeiders voor goed zal verdwijnen.

Nu vraagstukken, als de verbindendverklaring van de Collectieve Arbeidsovereenkomsten voor het bouwbedrijf, als het uitvoeren van werken, welke tot het bouwbedrijf moeten worden gerekend, in werkverschaffing, als het werken voor lager dan de contractuele lonen bij Werkfondswerken, actueel zijn, moge evenwel aan de verantwoordelijke instanties het bovenstaande ter ernstige overweging worden aangeboden.

J. W. V. ACHTERBERGH.

HET VRAAGSTUK VAN DE INDUSTRIE-FINANCIERING IN BANKWETGEVING EN PRACTIJK.

In verschillende industrielanden heeft het bankwezen vóór de groote depressie een belangrijke rol gespeeld in het overhevelen van de jaarlijkse besparingen naar investeringen op industrieel gebied. Niet alleen in den zin van een bemiddeling tusschen aanbieders en vragers van kapitaal, maar ook door het steunen van de industriele expansie in den vorm van tentatieve pogingen tot toekomstige besparingen (credietcreatie). De ernstige bankcrises in het begin van de groote depressie hebben aan het z.g. gemengde bankwezen in verschillende landen een einde gemaakt, hetzij als gevolg van de invoering van bankwetten, hetzij als gevolg van de veranderde omstandigheden.

Een van de kenmerken van het moderne bankwezen is de z.g. scheiding tusschen deposito- en financiering- of emissiezaken. In verschillende industrielanden is deze scheiding op grond van de wet voltrokken (België, Italië en de Vereenigde Staten). De Deutsche bankwetgeving van December 1934 heeft weliswaar uitdrukkelijk de scheiding tusschen „Depositen”- en „Geschäftsbanken” verworpen, maar daarin toch bepalingen opgenomen om uitwassen te verhinderen, zooals deze in de periode na den oorlog zijn voorgekomen. Een definitieve beslissing op een zoo belangrijk onderdeel van het bankwezen paste overigens niet in de Deutsche bankwet. Immers, deze wet geeft alleen de hoofdlijnen aan en is daarom zeer elastisch gehouden; zij laat de uitvoering van de details over aan de Beurtenissen.

De gebeurtenissen van de laatste jaren hebben reeds bewezen, dat deze opzet beter is dan het tot in details vastleggen van allerlei bepalingen in een bankwet, welke slechts met groote moeite gewijzigd kan worden. Indien in Nederland ooit een bankwet zou worden ingevoerd, is de opzet van de bankwetgeving in Duitsland te verkiezen boven dien van België en de Vereenigde Staten. De jongste verschijnselen op het gebied van de industrie-financiering in laatstgenoemde landen bevestigen deze opvatting.

Verdere ontsluiting van de kapitaalmarkt in Duitsland voor particuliere emissies?

De staatsfinanciering in Duitsland heeft de banken in een merkwaardige positie geplaatst. Voor de eerste maal in de geschiedenis van het industriele Duitsland is een hoogconjunctuur tot stand gekomen zonder directe medewerking van de banken. Terwijl in vroegere tijden de banken als een soort motor van de opgaande conjunctuur fungeerden¹⁾, zijn de banken in de huidige periode van groote activiteit volkomen passief gebleven ten aanzien van de industriele credietverleening. Zelfs is in het begin van de opleving de post debiteuren bij de banken nog gedaald. Dit verschijnsel is te verklaren uit de groote liquiditeit in het bedrijfsleven tengevolge van de credietexpansie van staatswege. De ondernemingen, die na 1933 langzamerhand weder op volle kracht begonnen te werken, gebruikten haar winsten allereerst tot aflossing van vroeger opgenomen bankcredieten. Op deze wijze ontdoonden de bevroren vorderingen en de banken kredieten zoodoende vaak vorderingen volledig terugbetaald, welke reeds als oninbaar waren afgeschreven.

De staatsfinanciering was dus in eerste instantie oorzaak van de passiviteit in tegenstelling, tot de vroegere activiteit van de Deutsche banken op het gebied van de industriele credietverleening. De limitering van uit te betalen dividenden en het embargo van particuliere emissies op de kapitaalmarkt leidden tot

¹⁾ Schumpeter's dynamische crediettheorie (de „Neue Kombinationen” doorgevoerd met behulp van additioneel bankcrediet) is kennelijk op de Deutsche verhoudingen geïnspireerd.

een sterke interne financiering, waardoor de industrie, na aflossing van de vroeger opgenomen credieten, zichzelf kan financieren. De financiering uit eigen middelen heeft dan ook in Duitsland in de laatste jaren een enorm omvang bereikt. Volgens een schatting in het jongste bericht van de Reichs-Kredit-Gesellschaft heeft de interne financiering in de laatste 5 jaren ongeveer R.M. 6 milliard bedragen.

Zooals bekend, is in Duitsland in 1938, afgezien van de nieuw verworven gebieden, een toestand van „Vollbeschäftigung” ingetreden. De grens van de industriele capaciteit is door allerlei methoden en maatregelen weliswaar verlegd, maar tenslotte was een sterke uitbreiding en vaak vernieuwing in vele deelen van de industrie noodzakelijk. Daarbij komt de noodzaak van een grootere voorraadvorming in bepaalde bedrijfstakken uit overwegingen van oorlogsvoorbereiding.

De netto-winsten van de industriele ondernemingen zijn daarentegen in den laatsten tijd eerder gedaald dan gestegen. In de eerste plaats zijn de belastingen opnieuw verhoogd, terwijl tevens tengevolge van het bereiken van een toestand van „Vollbeschäftigung”, de kosten per eenheid product zijn gestegen.

De banken kunnen in het voorzien in de behoefte aan het z.g. „Anlage” kapitaal op tweeërlei wijze medewerken; eenerzijds door het onderbrengen van emissies, anderzijds door het verlenen van credieten op langen termijn. In beide gevallen is echter een ontsluiting van de kapitaalmarkt voor particuliere emissies noodzakelijk. Wel is in de laatste jaren in verschillende gevallen toestemming verleend voor het uitgeven van emissies, maar de gevallen hebben slechts op een klein deel van den totalen omvang van de kapitaalvraag betrekking. Vandaar dat reeds geruimen tijd van verschillende zijden op een versterkte activiteit van de banken in het industriele credietbedrijf wordt aangedrongen. En in zijn jongste rede heeft de Rijkskanselier op gewezen, dat de rationalisatie en technische vervolmaking ertoe dwingen de kapitaalmarkt in grooteren omvang als tot dusverre is geschied, voor particuliere emissies vrij te geven.

Indien deze ontwikkeling plaats vindt, zullen de Deutsche banken in staat worden gesteld om, zooals van ouds, z.g. geanticipeerde emissiecredieten te verlenen. Daarmede zullen zij haar historische rol op het gebied van de industrie-financiering opnieuw kunnen vervullen, zij het weliswaar onder geheel andere omstandigheden. Zooals reeds opgemerkt, is daarvoor geen wijziging van de bankwet noodig.

Lacune in de industrie-financiering in België.

De behoefte aan industrie-financiering beperkt zich niet alleen tot Duitsland. In België en de Vereenigde Staten ondervindt het bedrijfsleven de nadeelen van een te strenge reglementeering door de bankwetgeving. Opmerkelijk zijn in dit verband de uitlatingen in het zoo juist verschenen jaarverslag van de grootste Belgische bank, de Société Générale de Belgique²⁾.

²⁾ Wij laten de betreffende passages uit dit verslag hieronder volgen:

„In ieder geval kan uit een ervaring van vier jaren de volgende redelijke conclusie worden getrokken: noch de depositobanken eenerzijds, noch de financieringsmaatschappijen anderzijds, waarin onze zakenbanken gescheiden werden, zijn bij machte de groote industriele, commercieele en koloniale concepten, — die de rijkste bronnen uitmaken van de economische expansie van België en van den aangroei van het vermogen zijner bevolking — met evenveel dynamisme als de vroegere zakenbanken te verwezenlijken, noch er gedurende de periode van organisatie denzelfden aanhoudenden steun aan te verlenen (blz. 21).

„Samenvattend, is het geoorloofd, na verloop van de vier jaren tijdens dewelke de banken onder het regime stonden van de besluiten van 22 Augustus 1934 en van 9 Juli 1935, de onderstaande gevolgtrekkingen te maken:

De Belgische banken verkeeren in een goeden staat van liquiditeit. Tegenover 1937 is haar rentabiliteit geslonken;

Dat de bankwetgeving in België niet aan de verwachtingen heeft voldaan, valt niet te verwonderen. De banden tusschen banken en bedrijfsleven waren in België reeds een eeuw oud. In de leemte, die door de verbreking van deze betrekkingen is geschapen, is niet in voldoende mate op andere wijze voorzien.

Het zijn echter niet alleen de banken zelf, die blijken het aangehaalde citaat, de bankwet een belemmering achten voor de volle ontplooiing van het bedrijfsleven. Ook uit het bedrijfsleven schijnen deze klachten te komen. De scheiding, welke zich op grond van de bankwet van 1935 heeft voltrokken tusschen de depositobanken en de financieringsmaatschappijen (deze beheeren thans de vroegere aanzienlijke effectenportefeuille van de banken, die zeer groot was), heeft tot gevolg gehad, dat de ondernemingen, die niet onder controle of invloed van de banken en financieringsmaatschappijen staan, haar behoefte aan credieten op langen termijn niet of niet in voldoende mate kunnen dekken³⁾.

Industriele credietbehoefte in de Vereenigde Staten.

Het vraagstuk van de industrie-financiering is in de Vereenigde Staten sedert de groote depressie meer en meer op den voorgrond getreden. De verschillende federale instellingen, die in de laatste 8 jaren zijn opgericht, hebben slechts gedeeltelijk in de leemten op dit gebied kunnen voorzien. In een recent memorandum aan de Monopolie Commissie wordt gewezen op de groote moeilijkheden voor het kleinbedrijf om aan voldoende middelen te komen. In verband hiermede wordt een studie voor de oprichting van een aantal industriebanken aanbevolen.

Doch niet alleen het kleinbedrijf, ook de ondernemingen, welke via de kapitaalmarkt gefinancierd kunnen worden, ontbreekt het aan voldoende steun van de zijde van de banken. Dit is in de eerste plaats het gevolg van de in de bankwet van 1933 voltrokken scheiding tusschen deposito- en financieringszaken; verder door de verscherpte controle op emissies. Bovendien heeft de belasting op de onverdeelde winsten de behoefte aan kapitaal, vergeleken met vroeger, ver-groot.

De bankwet van 1935 en de daarna gevolgde wijzigingen van October 1937 en Juli 1938 hebben de mogelijkheden tot verleen-ing van industriele credieten — van banktechnisch standpunt beschouwd — doen toenemen. Maar de „underwriting” zaken blijven voor de banken nog steeds verboden en ook sommige bepalingen van de Securities Act werken nog belemmerend op de credietverleen-ing.

In dit verband dient er op gewezen te worden, dat de banken wel bereid zijn tot industriele credietverleen-ing. Dr. Gross heeft er onlangs de aandacht op gevestigd, dat er bij de banken een principieele bereidheid bestaat tot het verlenen van industriele credieten ingeval de zekerheid van consolidatie in effecten aanwezig is⁴⁾. Dit blijkt duidelijk uit de toenemende gemeenschappelijke financieringszaken van banken en verzekeringsmaatschappijen. In de periode van Jan./Oct. 1938 bedroegen de *buiten* de officieele kapitaalmarkt (het meest bij verzekeringsmaatschappijen) geplaatste emissies \$ 445 miljoen tegen \$ 390

dit is grotendeels toe te schrijven aan omstandigheden en gebeurtenissen van algemeenen aard, waaraan de banken vreemd zijn.

Voor wat betreft de beperking aan de bedrijvigheid der banken opgelegd, is het nieuwe statuut echter, in een zekeren zin, buitensporig en, moest het naar de opgedane ervaringen niet verbeterd worden, dan zou het een belemmerenden invloed kunnen uitoefenen op hun exploitatie en op de doeltreffendheid van hun functie van krediet-bedeelsters.”

³⁾ Zie het artikel van Dr. O. Ronart — „Bankcontrole en bankbedrijf in België” in De Economist van Februari 1938.

⁴⁾ In Bank-Archiv van 1 Januari 1939.

miljoen in dezelfde periode van 1937. Het aandeel van dit soort emissies in het totale bedrag aan emissies steeg van een zesde tot een vierde. Daar de levensverzekeringsmaatschappijen slechts grotere emissies kunnen overnemen, blijft het vraagstuk van de ontoereikende kapitaalverzorging van de industrie bestaan.

Zeer opmerkelijk is verder, dat volgens Dr. Gross de verzekeringsmaatschappijen dit emissiebedrijf zelf ter hand hebben genomen. Bijna alle groote verzekeringsconcerns beschikken over eigen emissie-afdelingen, die in toenemende mate aan de „underwriting” van openbare emissies deelnemen. De concurrentie van de levensverzekeringsmaatschappijen moet niet onderschat worden. Zij weten, in tegenstelling tot de banken, tot hoe lang zij over bepaalde middelen kunnen beschikken en kunnen mede ook daardoor credieten op langeren termijn verlenen.

Naast de concurrentie van de verzekeringsconcerns blijft de mogelijkheid tot grotere activiteit van de Regeering op dit gebied bestaan. Dit vraagstuk is op de jongste vergadering (November 1938) van de American Bankers Association ter sprake gekomen, waarbij er door den inleider over dit onderwerp op aangedrongen werd, dat de banken een studie zouden maken van de nieuwe eischen, welke de industriele credietverleen-ing stelt⁵⁾.

Hoe dit ook zij, het blijkt uit deze voorbeelden, dat de wetgeving in de Vereenigde Staten een van de oorzaken is van de onvoldoende voorziening van het bedrijfsleven met credieten op langen termijn.

Enkele opmerkingen.

Een van de belangrijkste economische problemen, waarmede de groote crediteurlanden op het oogenblik te kampen hebben, is de storting van het proces van de besparingen tot investeringen. Dit vraagstuk is van verschillende kanten te beschouwen. Het komt ons echter voor, dat in de discussies over de werkloosheid (een van de gevolgen van de geringe investeringsbedrijvigheid) te weinig aandacht wordt besteed aan de fouten in de organisatie van de industriele credietverleen-ing. De wijzigingen, die zich na den oorlog op industrieel gebied en op de kapitaalmarkten in den ruimsten zin des woords voltrokken hebben, zijn van dien aard, dat de huidige structuur van het financieele mechanisme daarbij niet voldoende is aangepast.

In ieder land liggen daarbij de verhoudingen anders. Een algemeen verschijnsel is echter, dat het bankcrediet niet meer die scheppende functie heeft als vóór den oorlog. Het is onjuist om de oorzaak daarvan alleen bij het bankwezen te zoeken. In alle landen is het risico van de industriele credietverleen-ing toegenomen door de economische, fiscale, monetaire en sociale politiek. Dat echter de huidige financieele organisatie, zooals deze in de Vereenigde Staten en België door de bankwetgeving in het leven is geroepen, verre van ideaal is, bewijzen de geschetste moeilijkheden in die landen.

Het gemengde bankstelsel moge bezwaren hebben, de nieuwe organisatie, ideaal op papier vooral uit liquiditeitsoogpunt, heeft dit eveneens. Het verschil is echter, dat de nadeelen van het gemengde bankwezen zichtbaar werden, terwijl de nadeelen van een verkeerde financieele organisatie verborgen blijven of niet precies zijn vast te stellen.

In elk geval blijkt hieruit, dat het vraagstuk van de industrie-financiering, ook in het buitenland, nog steeds actueel blijft, mede door het feit, dat het nog andere punten bevat, die hier niet ter sprake zijn gekomen.

v. d. V.

⁵⁾ Zie de rede van E. N. Dekker, Assistant Vice-President van de National City Bank of Cleveland, over „Intermediate Credit for Industry” (afgedrukt in de speciale bijlage van The Commercial & Financial Chronicle van 3 Dec. 1938).

HET RESTRICTIE-PERCENTAGE VOOR 1939/1940 VOOR DE THEE.

Besluit van het I.T.C.

Het door het „International Tea Committee” in zijn vergadering van 3 Maart jl. genomen besluit om het restrictie-percentages voor het restrictie-jaar 1939—1940 vast te stellen op 10 pCt., waardoor dit percentage dus 2½ pCt. hooger is dan dat van het vorige restrictie-jaar, geeft ons aanleiding de theepositie aan een nader onderzoek te onderwerpen, teneinde dit besluit te toetsen aan de thans bekend zijnde statistische gegevens, en, voor zoover mogelijk, eenige toekomstverwachtingen daarop te baseeren.

Placht het International Tea Committee vroeger steeds het restrictie-percentages voor het komende restrictiejaar in de maand November te bepalen, thans is dit voor het eerst slechts kort voor het ingaan van de nieuwe restrictie-periode vastgesteld, hetgeen zijn oorzaak in hoofdzaak vindt in het feit, dat het Comité, o.i. terecht, van meening was, dat korten tijd voor het ingaan der nieuwe restrictie-periode een betere beoordeeling der marktpositie mogelijk was, dan ruim vier maanden van tevoren. Tenslotte zijn de statistische gegevens, die voor het verkrijgen van een inzicht in de marktpositie noodig zijn, steeds enkele maanden oud, en moet het dus juist worden geacht om slechts korten tijd voor het ingaan der nieuwe restrictie-periode aan de hand der ter beschikking staande gegevens de marktpositie te beoordeelen.

Allerwegen werd in theekringen verwacht, dat het Comité tot een verzwaring van het restrictie-percentages zou overgaan, omdat een verdere toeneming der zichtbare voorraden ongewenscht werd geacht. Men discussieerde in hoofdzaak over de grootte van het percentage i.c. ging het om 10 of 12½ pCt. restrictie.

Statistische positie.

Vergelijken wij de verbruikscijfers, voor zoover deze bekend zijn over het thans loopende restrictie-jaar 1938—'39, met die van dezelfde periode van het voorgaande restrictie-jaar, dan kan op een toeneming van het verbruik worden gewezen. Wij laten deze cijfers hieronder volgen:

	Verbruik in miljoenen lbs. 1)	
	April/Nov. 1938	April/Nov. 1937
Europa	354	338
Noord- en Centraal-Amerika	80	86
Zuid-Amerika	8	9
Azië	31	34
Afrika	52	48
Oceanië	42	41
Productielanden	5	5
Totaal	572	561

1) De in dit artikel verwerkte statistische gegevens zijn ontleend aan: de Monthly Bulletins van het International Tea Committee.

Een vermeerdering van het totaal-verbruik van ca. 11 miljoen lbs. valt te constateeren, hetgeen in hoofdzaak te danken is aan het belangrijk grooter verbruik van Europa (ca. 16 miljoen lbs. meer). Noord-, Centraal- en Zuid-Amerika geven een vermindering van het verbruik te zien, (ondanks de dure en intensieve propaganda-actie in de Vereenigde Staten!), terwijl daarentegen in Afrika en Oceanië het verbruik is toegenomen. Zou in de resterende vier maanden van het restrictie-jaar 1938 de toeneming van het verbruik gelijk blijven aan die gedurende de eerste 8 maanden, dan zou het verbruik een toeneming te zien geven van ca. 16½ miljoen lbs. of nog geen 2 pCt. van het totaal-verbruik.

Tegenover deze te verwachten toeneming van het verbruik staat de op grond van het toegestane exportquotum 1938—'39 te verwachten vermeerdering van den export van Nederlandsch-Indische, Britsch-Indische en Ceylon-thee, welke ca. 43½ miljoen lbs. be-

draagt. (Totaal te exporteeren in 1937—'38 724.5 miljoen lbs. tegenover 1938—'39 767.9 miljoen Eng. ponden). Op grond van deze cijfers kan men dus aan het einde van het restrictie-jaar 1938—'39 een toeneming der wereldvoorraden verwachten van ca. 27 miljoen lbs., indien wij aannemen, dat de exporten der „outsiders” in dit jaar onveranderd zijn gebleven. Dit valt echter moeilijk te beoordeelen, omdat de Chineesche exporten in de eerste maanden van 1938 door de gevolgen van het Chineesch-Japansch conflict zeer laag zijn geweest, maar daarna boven het gemiddelde hebben gelegen, zoodat bij de vergelijking van de exportcijfers April/November 1938 en 1937 met dien factor rekening moet worden gehouden.

Wij laten niettemin deze cijfers volgen om hiermede aan te toonen, hoe sterk de exporten in China juist in de periode April/November 1938 weer zijn gestegen, waarbij wij mogen vermelden, dat de teruggang van den uitvoer in de eerste 3 maanden van 1938 ca. 19 miljoen lbs. had bedragen.

	Export in duizenden lbs.	
	April/November 1938	April/November 1937
China	71.617	50.229
Japan	27.532	40.626
Formosa	18.650	18.700
Nyasaland	3.889	3.480
Kenya	5.257	5.759
Fransch Indo-China	3.253	3.168
Totaal	130.248	121.962

Valt aan de hand van deze cijfers dus moeilijk te voorspellen of deze toeneming zich gedurende de resterende vier maanden in haar geheel zal weten te handhaven, toch achten wij een misschien in verhouding geringere toeneming niet onwaarschijnlijk.

Is deze verwachting juist, dan zullen de wereldvoorraden, dus boven de hiervoor berekende 27 miljoen lbs., aan het eind van het restrictie-jaar 1938—1939 nog met het export-surplus der „outsiders” toenemen.

Als wij nu de voorraadscijfers te Londen, die immer een belangrijken maatstaf vormen voor de zichtbare wereldvoorraden, van het tweede halfjaar 1938 vergelijken met die van het tweede halfjaar 1937, dan valt te constateeren, dat in het eerstgenoemde tijdvak de voorraden te Londen gemiddeld 34 miljoen lbs. hooger waren dan in de laatstgenoemde periode.

De voorraden in Engeland lagen gemiddeld 38 miljoen lbs. hooger in de overeenkomstige periode.

Echter verbeterde de voorraadspositie zich eenigszins in het begin van dit jaar en waren de voorraden in Engeland ultimo Januari 1939 ca. 25 miljoen lbs. hooger dan op hetzelfde tijdstip in 1938 en slechts ca. 28 miljoen lbs. hooger ten opzichte van ult. Januari 1937.

Ook te Londen was dit het geval, zoodat ulto. Februari jl. daar de voorraden nog slechts 19 miljoen lbs. hooger waren dan ulto. Februari 1938, en ten opzichte van ulto. Februari 1937 was het verschil 26 miljoen lbs.

De situatie bij het nemen van het besluit tot verhooging.

Resumeerende mogen wij dus vaststellen, dat de situatie, waarin de theemarkt verkeert op het oogenblik, dat het Comité het besluit had te nemen omtrent het restrictie-percentages van het restrictie-jaar 1939—1940, weergegeven wordt door de volgende feiten:

1e. de exporten gedurende het loopende restrictiejaar lagen ongeveer 27—35 miljoen lbs. hooger dan het verbruik;

2e. de voorraden, tot uitdrukking komende in die te Londen en in geheel Engeland, waren toegenomen met een hoeveelheid, die ongeveer gelijk was aan het totale export-surplus;

3e. de export-capaciteit der „outsiders” was voor

een goed deel (zoo niet geheel) hersteld van de na-deelige gevolgen van het conflict in het Verre Oosten.

Dat het Comité dus op grond dezer feiten zou willen besluiten tot een verscherping der restrictie moge duidelijk zijn, aangezien een verdere toeneming der voorraden zou zijn te verwachten bij een gelijk-blijvend restrictie-percentage, hetgeen algemeen on-gewenscht werd geacht met het oog op den psycholo-gischen invloed, dien dit in het huidige tijdsgewricht zou hebben.

Ter nadere bepaling van den omvang van het res-trictie-percentage heeft het Comité zich rekenschap te geven van den te verwachten omvang van het verbruik en van den export der „outsiders”.

Men zou mogen veronderstellen, dat het Comité bij het nemen van een besluit tot het vaststellen van een restrictie-percentage voor de periode 1939—'40 van 10 pCt., zoowel het verbruik als de export-moge-lijkheid der „outsiders” heeft geschat op een omvang ongeveer gelijk aan dien in het voorafgaande jaar.

Immers, slechts indien dit laatste het geval zal zijn, kan bij een restrictie van 10 pCt. ongeveer een even-wicht tusschen aanvoeren en verbruik te verwach-ten zijn.

Bij een toekomstig verbruik, dat ca. 2 pCt. hooger ligt dan dat gedurende het restrictie-jaar 1937—'38 en een export der „outsiders” gelijk aan dien gedu-rende ditzelfde restrictie-jaar zou men een volgend verloop mogen verwachten:

te verwachten verbruik 1939—'40 876 mill. lbs. (2 pCt. hooger dan 1937—'38;

export-quotum 1939—'40 727 mill. lbs.;

te verwachten export „outsiders” 1939—'40 162 mill. lbs. (gelijk aan 1937—'38);

te verwachten toeneming wereldvoorraden 13 mill. lbs.

De export-capaciteit der „outsiders” zou echter in het komende restrictie-jaar wel eens op een hooger niveau kunnen liggen dan wij bij bovenstaande op-stelling hebben aangenomen. Overigens zou de toe-neming van het verbruik, die de statistische gege-vens over de periode April/Nov. 1938 te zien geven, minder waarde hebben voor de toekomst-verwachting, indien deze consumptievermeerdering een gevolg was van de op de theemarkt herhaaldelijk rondgaande ge-ruchten van de vorming van geheime voorraden door de Engelsche regeering, waarbij zelfs hoeveelheden van 80 miljoen lbs. worden genoemd. Wij kunnen echter moeilijk beoordeelen, in hoeverre aan deze ge-ruchten waarde moet worden toegekend.

Men mag echter verwachten, dat het I.T.C. van de waarheid dezer geruchten op de hoogte is, zoodat het, althans wat het te verwachten consumptie-cijfer betreft, beter was ingelicht dan de theemarkt. Voor het Comité is de moeilijkst te schatten factor waar-schijnlijk wel geweest de export der „outsiders”.

Conclusie.

In dit licht bezien, meenen wij te mogen conclu-deeren, dat het besluit van het I.T.C. eenige waar-borgen biedt, dat op de theemarkt vooralsnog wel een bevredigend prijsverloop kan worden gehand-haafd, terwijl daarnaast de matige verhooging van het restrictie-percentage voorkomt, dat de theeprijzen op een te hoog niveau zouden belanden, hetgeen het verbruik niet ten goede zou komen.

Dit zou immers niet in het belang zijn van de propaganda-actie, die bijna over de geheele wereld gevoerd wordt voor een grooter thee-verbruik.

Mr. F. W. A. DE KOCK VAN LEEUWEN.

INGEZONDEN STUKKEN.

KUNSTMATIGE WERKVERRUIMING EN RENTABILITEIT.

De Heer Meyer de Vries schrijft ons:

De beschouwingen van Mr. Dr. A. van Doorninck tegen hetgeen ik onder meer mocht vertellen over de beteekenis van eenige groote werkobjecten ten be-hoeve van de directe en blijvende werkverruiming in ons land, culmineeren in de volgende stellingen:

„Alleen dan immers kan men van productief werk „spreken, indien het in deze werken vastgelegde ka-„pitaal normale rente afwerpt”, en verder

„De productiviteit van een onderneming moet uit-„sluitend naar haar eigen baten en lasten worden be-„oordeeld.”

Wie vorenstaande denkbeelden huldigt — de op-vatting van den geachten opponent, den heer Van Doorninck, blijft sedert vele jaren in alle opzichten onveranderd en bij hem sluiten zich aan de zgn. negen mannen, wier opvattingen de heer Van Doorninck uitdrukkelijk naar voren schuift — kan zich uiter-aard principieel niet vereenigen met de denkbeelden, welke er toe geleid hebben om objecten in uitvoering te nemen, die door mij in E.-S.B. van 28 December zijn belicht.

De denkbeelden van de negen mannen, althans zoo-als de heer Van Doorninck er gestalte aan geeft, gaan uit van een utopie. Wanneer ons vaderland contin-genteeringen, verhoogde tarieven, tolgrenzen, export-premies, werkloosheid, toenemende bevolking enz., niet zou kennen, wanneer alle fabrieken volop zouden werken, er voortdurend een tekort aan arbeidskrach-ten was, de goederen, die de fabrieken voortbrachten, vrijuit overal heen konden worden vervoerd zonder eenige belemmering, wanneer al deze belemmeringen ook niet golden voor hen, die wilden emigreeren, wan-neer de internationale verhoudingen schitterend wa-ren, wanneer het niet noodig was, de defensie tot een „uniek” belang voor Nederland te verklaren, en de werkloosheidsbestrijding eveneens niet op een „uniek” niveau behoefde te staan, als dit alles het geval was, dan zou het niet noodig zijn een uiteenzetting te geven van groote cultuur-technische werken en zou wellicht het IJsselmeer nog den naam dragen van Zuiderzee.

Waren de omstandigheden zoo mooi als ik hier juist schetste, dan zou het wellicht mogelijk zijn, van Ne-derland een land te maken, dat administratief en gel-delijk ongeveer overeenkwam met „een onderneming met eigen baten en lasten”, waarin „het vastgelegde kapitaal normale rente afwerpt”.

Helaas, helaas, de toestand is anders, geheel anders zelfs. Is het noodig, om hier in den breedte te schetsen de zware zorgen, waaronder ons land gebukt gaat en die geheel tegengesteld zijn aan die, welke ik hiervoren weergaf als te zijn die van utopia; een schets te geven van de ernstige internationale moeilijkheden op han-delspolitiek gebied, een beeld van de moeilijkheden bij den uitvoer, een uiteenzetting van de zware werk-loosheid, die ons volk treft, een toelichting op de zware lasten, welke uit een oogpunt van defensie op ons worden gelegd? Het zou zijn water naar de zee dragen om dit alles hier in den breedte weer te geven.

Aangezien wij nu met deze enorme moeilijkheden hebben te kampen en omdat tot heden geen reëel middel werd aangegeven om uit deze moeilijkheden te komen, en ook de heer Van Doorninck in zijn laa-ste artikel dit niet doet, staan anderen er voor, het leed tot de kleinst mogelijke verhoudingen terug te brengen.

Omdat wij groeien „in tal en last”, omdat er in ons land gelukkig meer „kinderwagens” dan „rolwagens” zijn, omdat bij de overgrootste meerderheid van ons volk, en met dit volk bij zijn Regeering, het begrip arbeid bovenaan staat en niet het steuntrekken zon-der meer, wordt met kracht gestreefd, die objecten tot uitvoering te brengen, welke bij meer utopische

verhoudingen wellicht achterwege zouden kunnen blijven, maar die nu *moeten worden aangevat*.

Wie de hierbedoelde objecten uitsluitend wenschte te bezien door de bril van den financier, wiens voorname en eigenlijk eenige doel is het verkrijgen van een „normale” rente van het ingestoken kapitaal, moet zonder meer bedrogen uitkomen. Wie echter de feiten ziet, welke deze zijn, dat door de vele ontginnings- en ontwateringswerken, door de ruilverkaveling, door de inpoldering van het IJsselmeer e.d. niet alleen tienduizenden dag in dag uit regelmatig aan den arbeid zijn en daardoor onttrokken aan den demoraliseerenden lediggang, maar ook, dat vele duizenden er een blijvende werkgelegenheid door hebben gevonden, ook al vergt dit onder bepaalde omstandigheden een extra-offer van de gemeenschap, zal, moet hij een keuze doen tusschen wat de heer Van Doorninck wil en wat de Regeering voorstaat, zich onomwonden scharen achter de Regeering, die open oog heeft voor de geweldige beteekenis, welke de werkverruiming biedt.

Ik weet, dat hier en daar de beteekenis van deze directe, indirecte en secundaire werkverruiming niet altijd even hoog wordt aangeslagen, mede omdat niet aanstonds de rente van het ingestoken kapitaal op tafel ligt, doch ook omdat de papierenrekening niet altijd aanstonds „sluit”, doch wie niet aan den buitenkant blijft, doch doordringt in wat werkelijk verkregen is en wordt, doordat deze werkverruiming is aangevat, moet na korte studie tot de conclusie komen, dat wat gaat gebeuren het waarachtig dienen van het volksbelang is.

Een groote factor in dat alles is nog de strijd tegen de demoralisatie, welke het gevolg is van de nu reeds jarenlange ononderbroken steunverleening voor honderdduizenden. Ik wil slechts één cijfer noemen en wel dit. Nu al lang achtereen wordt jaarlijks een 90 miljoen Gulden uitgekeerd aan steun voor werklozen, waarvoor geen arbeid is verkregen. Welk een mogelijkheid van niet te ontgane verwording ontstaat bij hen, die dag in dag uit niets anders doen dan stempelen. Wie twijfelt aan wat hier gegroeid is, moet zich eens als vrijwillig huisbezoeker opgeven en ten minste een half jaar dagelijks in de werklozenzorg medewerken. Hij geve dan zijn conclusies. Ik ben er van overtuigd, dat hij dan, met volle waardeering voor de goede bedoelingen, welke voorzitten bij hen, die zoo sterk den nadruk leggen op de *normale* rente van het *ingestoken kapitaal*, tot deze eindconclusie moet komen, dat wat de negen mannen voorstaan, geen zegen is voor ons volk, doch dat staatsmanswijsheid is, wat in den winter van 1938/1939 door de Regeering zoo sterk naar voren werd gebracht en waarvan met een zekerheid grenzende waarschijnlijkheid mag worden verwacht, dat het reeds in de naaste toekomst, maar vooral uiteindelijk, blijvende vruchten zal opleveren voor land en volk.

Ir. V. J. P. de Blocq van Kuffeler schrijft ons:

De opmerkingen van den heer Van Doorninck betreffende de financiering der Zuiderzeepolders in dit tijdschrift van 22 Februari ll. op blz. 149, geven mij tot een paar opmerkingen aanleiding.

De geachte schrijver schijnt van oordeel te zijn, dat het ontoelaatbaar is bij de huidige conjunctuur een werk uit te voeren, dat economisch verantwoord is, wanneer de aanlegkosten worden verminderd met de besparing op de kosten van werkloosheidsvoorziening, welke van de uitvoering het gevolg zijn. Dit lijkt mij niet juist; door het noodzakelijkerwijze uit te geven geld niet beschikbaar te stellen voor den steun, maar voor het werk, komt de gemeenschap niet voor grootere uitgaven te staan, terwijl daarentegen een werk wordt verkregen, dat dan economisch verantwoord is en derhalve de volkskracht verhoogt, terwijl, zonder dat dit een cent meer kost, een groep arbeiders arbeid vindt in plaats van in den demorali-

seerenden steun te loopen. Wanneer het werk na het gereedkomen blijvende werkverruiming veroorzaakt, zal het, zoolang de ernstige werkloosheid voortduurt; tot vermindering der lasten daarvan bijdragen.

Was aanvankelijk het doel van de gedeeltelijke droogmaking van de Zuiderzee het verkrijgen van nieuwen cultuurgrond, onder de huidige conjunctuur is daarnaast een tweede belang voor den Staat gekomen, n.l. de werkverruiming.

In mijn aangehaalde voordracht heb ik duidelijk naar voren gebracht, dat de Wieringermeer, in tegenstelling met de verwachtingen bij den opzet, een groot tekort oplevert; ook de oorzaken daarvan gaf ik aan. Naast de landaanwinning heeft de uitvoering echter het onvoorziene voordeel van beperking der werkloosheid opgeleverd en ik zie, in verband met het voorgaande, geen reden waarom het financiële resultaat van dit voordeel niet in rekening zou mogen worden gebracht bij de bepaling van hetgeen ten laste komt van het andere voordeel, de landaanwinning. Op dezen grond heb ik in mijn voordracht het totale bedrag der kosten van de Wieringermeer, inclusief rente ad 100 millioen, verminderd met het bedrag van 17 millioen, dat tengevolge van de uitvoering aan steun werd bespaard, en de kosten gebracht op 83 millioen. Het bedrag van 17 millioen is een schuld, ontstaan tengevolge van de noodzakelijke werkloosheidsvoorziening; dat deze is ontstaan, is een gevolg van een verklaarbare maar feitelijk onjuiste financiering dier voorziening.

Bij den N.O. polder ligt het geval eenigszins anders, doordat bij de beslissing omtrent de uitvoering wel werd voorzien, dat deze een beperking van de werkloosheid zou opleveren.

Bij de overweging dier beslissing werd aangetoond, dat de rente van het bouwkapitaal ruimschoots gedekt zal worden door besparing op de werkloosheidsvoorziening. Tengevolge van de uitvoering van het werk wordt het tekort der gewone middelen dus niet verhoogd, eerder iets verlaagd, zoodat de rente van het bouwkapitaal niet zal leiden tot verhooging van de Staatsschuld en dientengevolge ook later geen lasten op den N.O. polder zullen drukken.

De kosten van dezen polder mogen dus worden gesteld op de aanlegkosten van f 2600 per bruto ha, een bedrag waaraan de Regeering geen te groot risico verbonden achtte.

Opgemerkt zij nog, dat in dit bedrag naast de waarde van den grond zijn verdisconteerd de algemeene voordeelen van landaanwinst, welke bij vroegere subsidies voor landaanwinning door de Regeering op vele honderden guldens per ha (tot f 900 toe) werden gewaardeerd.

Naschrift. Ik ben den heer Meyer de Vries in zóóverre dankbaar voor zijn poging om mijn inzicht in den arbeid van zijn dienst te verhelderen, dat uit zijn nadere beschouwing blijkt, dat gelukkig ook naar zijn inzicht de werkverschaffing, zooals zij thans is georganiseerd, *niet* is een voor normale tijden economisch verdedigbare staatswerkzaamheid, maar een Overheidszorg, die uitsluitend haar rechtvaardiging vindt in de tegenwoordige abnormale omstandigheden. Dat is al veel gewonnen! Wij verschillen dus blijkbaar niet zoozeer in onze diagnose van den economischen toestand als wel in de geneesmiddelen.

Zullen wij echter over die geneesmiddelen met kans op succes van gedachten kunnen wisselen, dan is vóór alles noodig, dat wij ons op zuiver zakelijk terrein blijven bewegen. Ik heb daarnaar gestreefd toen ik aanstoot nam aan de verklaring van den heer Meyer de Vries, dat een inpoldering in de gemeente Zevenhuizen, welke op een kostprijs van f 1.327.000 een verlies zal opleveren van f 922.000, „niet alleen „uit een oogpunt van directe werkverruiming, maar „ook voor de blijvende werkgelegenheid volkomen te „verdedigen zou zijn.”

De heer Meyer de Vries kan deze opmerking niet weerleggen met het verwijt, dat ik dergelijke objecten uitsluitend zou wenschen te zien door de bril van den financier, wiens voornaamste en eigenlijk eenige doel zou zijn, het verkrijgen van een normale rente van het ingestoken kapitaal. Want al acht ik een plan, dat bij uitvoering aanstonds afschrijving van 70 pCt. van het geïnvesteerde kapitaal noodig maakt, economisch niet verantwoord, daarmee heb ik niet den rentabiliteitseisch als onvoorwaardelijk criterium gesteld. Vooral indien de geachte schrijver dan daaraan vastknoopt beschouwingen over den demoraliseerenden invloed van de jarenlange ononderbroken steunverlening, wekt hij den schijn van te willen poseeren als beschermer van de werkloozen tegen het keiharde egoïsme van den kapitalistischen financier.

Laat ons dien kant niet verder opgaan! Ik ben evenzeer overtuigd, dat de heer Meyer de Vries eerlijk meent, dat hij de werkloosheid reëel bestrijdt als voor mij vaststaat, dat hij met zijn werkverschaffing bezig is de arbeidsmogelijkheden in ons land steeds verder in te krimpen. Acht de heer Meyer de Vries dit standpunt zuiver negatief, dan wil ik gaarne daaraan nog toevoegen, dat er naar mijn inzicht slechts één middel bestaat om de werkloosheid te bestrijden, dat is het voortbrengen van zoo goed mogelijke producten tegen zoo laag mogelijken kostprijs. Indien de heer Meyer de Vries dit middel niet deugdelijk acht is het zijn goed recht dit aan te toonen, maar

dan met zakelijke argumenten en niet met phrases over de demoraliseerende werkloosheid, waarvan de heer Meyer de Vries niet het recht heeft te veronderstellen, dat zij hem meer ter harte zou gaan dan mij. Dit is temeer noodig nu het tegenwoordige systeem den schuldenlast van den Staat veel sneller doet stijgen dan dat het de werkloosheid doet dalen, en nu bovendien de Rijksbegroting een tekort vertoont, dat slechts gedekt kan worden door een belastingverzwaring, die aan het bedrijfsleven steeds nieuwe moeilijkheden oplegt.

Wat de opmerking van den heer Ir. De Blocq van Kuffeler betreft, kan ik kort zijn. Of een werk al of niet economisch verantwoord is, hangt m.i. af van de baten, welke uit dat werk worden verkregen in verhouding tot de lasten, welke te dier zake aan de gemeenschap worden opgelegd. Ter wille van de zuiverheid dezer vergelijking acht ik het niet juist de lasten te verminderen met een uitgaaf, welke om andere reden toch gedaan zou zijn. Een feit is, dat die uitgaaf plaats heeft als onderdeel van de inpolderingskosten, en dat dus de kostprijs van den drooggemaakten grond per ha berekend moet worden met inbegrip van dit onderdeel. Ik heb in mijn bestreden artikel met voorbeelden aangetoond, hoe gevaarlijk het is van een zuivere kostprijsberekening af te wijken.

A. VAN DOORNINCK.

MAANDCIJFERS.

Indexcijfers van Nederlandsche aandelen. ¹⁾

Indexcijfers van 12 aandeelengroepen der Amsterdamsche effectenbeurs. Basis 2 Januari 1929 = 100.

De Bank voor Handel en Scheepvaart te Rotterdam zendt ons onderstaand overzicht:

	Banken	Kunstzijde	Industrie	Electriciteit	Handels-ondern.	Mijnbouw	Olie	Rubber	Scheepvaart	Suiker	Tabak	Thee	Totale beurswaarde
Gem. '29	101.9	73.1	119.-	114.4	95.6	88.6	99.1	100.2	95.-	99.9	87.3	92.7	103.2
" '30	94.2	34.1	90.1	100.4	71.6	63.9	93.1	52.1	71.-	76.2	65.5	74.5	84.3
" '31	73.6	22.7	60.7	83.-	52.2	45.9	52.3	48.2	47.1	46.3	45.5	46.3	55.1
" '32	48.3	13.6	45.6	70.7	38.4	33.4	34.1	17.6	29.3	27.-	25.8	30.8	37.-
" '33	51.5	10.7	48.7	80.7	41.-	40.-	41.-	26.7	28.2	27.4	25.4	39.5	40.5
" '34	47.1	16.7	48.1	77.-	37.7	47.3	39.-	40.6	22.2	23.2	26.2	50.2	39.4
" '35	50.-	14.1	52.1	69.9	39.7	49.4	43.8	43.2	23.7	24.4	29.3	47.1	42.-
" '36	56.8	13.9	57.6	78.2	50.2	58.2	73.1	58.7	34.8	37.1	44.8	51.5	55.2
" '37	73.3	26.2	77.8	108.5	78.-	77.-	99.-	101.1	73.6	60.4	59.-	76.4	77.7
" '38	67.-	17.7	75.3	123.7	70.7	72.-	82.7	71.5	65.4	53.9	51.8	67.4	69.-
Jan. '37	72.2	20.5	77.5	95.-	71.4	77.2	102.2	103.9	61.5	60.9	60.2	70.5	77.2
Febr. "	77.1	26.4	79.5	105.4	78.5	80.3	107.6	110.8	64.3	62.2	64.9	80.5	81.3
Mrt. "	76.5	31.-	79.8	103.5	81.4	87.4	106.1	129.3	73.-	65.9	65.5	86.3	82.7
April "	75.-	30.1	77.8	101.4	78.4	81.7	102.4	117.5	77.6	62.4	61.8	83.8	80.-
Mei "	72.6	28.4	76.9	101.6	77.6	76.8	102.1	110.1	74.4	61.3	60.-	76.8	78.6
Juni "	72.8	27.6	77.-	106.3	79.8	78.-	103.8	104.8	73.5	63.5	59.2	74.4	79.1
Juli "	74.4	28.9	78.8	115.1	83.3	80.5	102.3	106.8	78.8	64.5	60.9	78.4	80.2
Aug. "	77.4	30.9	82.9	120.7	87.4	82.9	105.-	110.5	87.9	67.7	63.5	82.4	83.8
Sept. "	74.5	28.3	80.4	118.4	82.4	78.4	98.-	99.3	82.4	61.3	57.9	79.6	79.2
Oct. "	69.-	22.5	74.5	109.6	72.7	66.7	88.5	76.4	71.7	52.7	51.-	69.8	71.1
Nov. "	68.9	20.2	74.3	109.1	71.3	66.1	83.5	70.7	67.9	49.8	51.-	67.1	69.
Dec. "	69.1	19.6	74.-	114.5	71.1	66.9	87.3	73.2	67.6	51.9	52.2	66.6	70.3
Jan. '38	71.1	19.2	77.1	118.7	72.5	70.1	90.8	76.-	70.7	54.5	55.1	69.8	73.-
Feb. "	71.-	18.1	78.6	119.1	71.8	71.9	88.-	72.1	68.1	52.-	56.1	68.2	72.2
Mrt. "	69.8	18.-	76.7	118.7	69.7	72.5	82.8	68.2	65.6	50.5	54.6	66.8	69.7
April "	68.1	16.5	75.4	120.6	68.2	68.9	80.7	63.9	63.6	48.8	51.7	64.4	67.7
Mei "	67.4	16.4	75.8	122.2	69.3	69.5	79.3	64.3	64.1	49.1	50.9	63.7	67.4
Juni "	64.-	16.2	75.1	124.2	68.9	71.8	79.9	64.1	62.5	51.7	49.6	64.1	66.8
Juli "	67.8	19.4	76.2	130.7	72.2	75.4	85.4	77.5	66.4	56.3	52.8	68.3	70.6
Aug. "	67.5	19.1	75.7	126.9	72.4	74.9	84.7	76.8	64.5	57.-	52.2	69.2	70.2
Sept. "	64.1	17.5	70.5	121.4	68.3	70.-	80.5	71.9	61.6	54.4	49.-	66.2	66.3
Oct. "	65.7	18.-	74.5	127.4	72.3	73.4	82.8	77.-	67.-	56.5	52.4	70.5	69.2
Nov. "	64.8	17.8	75.1	128.-	72.4	73.1	81.5	75.6	66.7	57.7	50.7	69.8	68.8
Dec. "	63.5	16.8	73.6	127.7	71.1	72.8	78.1	72.6	65.1	58.1	47.3	68.3	67.-
Jan. '39	61.3	16.1	70.3	124.8	68.-	71.6	77.3	67.9	63.4	53.9	44.8	66.4	64.8
Feb. "	59.6	15.3	69.2	122.8	65.8	67.2	76.6	64.9	60.9	51.4	43.-	63.9	63.3

Indexcijfer der totale beurswaarde 2 Januari 1939 f 3.794.681.000 = 100.

4 Jan. 100.1 | 18 Jan. 95.5 | 1 Feb. 93.7 | 15 Feb. 93.3

11 " 97.6 | 25 " 90.2 | 8 " 93.7 | 22 " 93.4

¹⁾ Men zie voor de toelichting op dit overzicht het nummer van E.-S.B. van 12 Febr. 1936, blz. 120.

Nadruk verboden.

MAANDCIJFERS.

EMISSIES IN FEBRUARI 1939.

Mijnbouwondernemingen f 8.750.000,—
zijnde:

Nederland

Aandeelen:

N.V. Billiton Maatschappij
f 3.500.000 aand.¹⁾ der 2e
rubriek à 250% f 8.750.000

Kerkelijke Leeningen²⁾ „ 153.800,—
zijnde:

Nederland

Obligatiën:

Gereformeerde Kerk van Hil-
versum f 75.000 3½% obl.³⁾
à 100% f 59.300

Gereformeerde Kerk van Em-
men f 48.000 3½% obl.⁴⁾ à
100% „ 16.500

Gereformeerde Kerk van Rot-
terdam-Centrum f 125.000⁵⁾
3½% obl. à 100% „ 12.000

Gereformeerde Kerk van Was-
senaar f 60.000 3½% obl. à
100% „ 60.000

Ver. tot opvoeding en verple-
ging van idioten en achterl.
kinderen f 470.000⁶⁾ 3½%
obl. à 100% „ 6.000

Totaal f 8.903.800,—

¹⁾ Uitsluitend voor aandeelhouders in de verhouding 1 : 3.

²⁾ Bovendien conversie: *Nederland*: Ver. Missiehuis voor
Vreemde Missiën, Steijl, f 550.000 4% 20-j. 1e hyp. obl. à
100% (2e tranche).

³⁾ Van het netto-provenu der leening is een bedrag van
f 15.700 voor conversie afgetrokken.

⁴⁾ Van het netto-provenu der leening is een bedrag van
f 31.500 voor conversie afgetrokken.

⁵⁾ Dit bedrag maakt deel uit van een leening, groot
f 200.000. Van het netto-provenu der leening is een be-
drag van f 113.000 voor conversie afgetrokken.

⁶⁾ Restant eener leening, groot f 1.150.000, waarvan
reeds f 680.000 in 1938 is uitgegeven. Van het netto-pro-
venu der leening is een bedrag van f 464.000 voor con-
versie afgetrokken.

Voorts werd hier te lande de inschrijving opengesteld
op een beperkt bedrag:

Cert. van £ Z.A. 100 3½% Ingeschreven schuld der
Unie van Zuid-Afrika tot een bedrag van £ Z.A. 200.000 à
75½% (introducție).

Cert. van 10 gew. aand. van \$ 25 elk The Texas Corpo-
ration à pl.m. £ 34 p.a. (introducție).

Cert. van 10 gew. aand. z.n.w. The British American
Oil Co., Ltd. à pl.m. \$ 17½ p.a. (introducție).

4% obligatiën, coupures van f 500 en f 1000 „De Auto
Financier N.V.” à 100%.

Emissies in 1939.

(In Gulden)

	Obligatiën	Nieuw kapitaal: Aandeelen	Totaal	Conversie:
Jan.	101.981.175,—	3.100.000,—	105.081.175,—	70.650.000,—
Febr.	153.800,—	8.750.000,—	8.903.800,—	1.174.200,—
	102.134.975,—	11.850.000,—	113.984.975,—	71.824.200,—

ONTVANGEN BOEKEN.

*De wetenschap der volkshuishoudkunde en de grond-
slagen der volkshuishouding* door Dr. C. A. Ver-
rijn Stuart. (Haarlem 1939; De Erven F. Bohn
N.V.).

Die Weizenwirtschaft der Niederlande 1930—1936
door J. Ippius Fockens (dissertatie). (Amster-
dam 1938; Noord-Hollandsche Verlagsgesell-
schaft).

De regering op den verkeerden weg! door „Beste-
vaer”. Uitgave naar aanleiding van het wetsont-
werp 510 tot coördinatie van het goederenvervoer.
(Den Haag. W. P. van Stockum & Zoon N.V.).

Groothandelsprizen van belangrijke voedings- en genotmiddelen en grondstoffen.

(Indexcijfers gebaseerd op 1927 t/m 1929 = 100).

Laatste noteringen (28 Februari—7 Maart '39).

Artikel	Vreemde munt	Prijs in Gulden	Indexcijfer
Voedings- en genotmiddelen			
Gerst	—	87,50	40,7
Mais, termijn	—	90,75	47,3
Mais, Amer. Mixed	—	99,50	46,7
Rogge	—	4,20	34,5
Tarwe, termijn	—	3,60	28,7
Tarwe, Roemeensche	—	3,55	26,3
Rijst	sh. 5/4 1/4	2,36	36,1
Boter	f 0,60 1/2	0,81	39,3
Kaas	—	19,50	42,8
Eieren	sh. 4,3	1,88	63,5
Gesl. runderen	—	3,35	41,8
Gesl. varkens	—	61,30	64,7
Bacon	—	55,—	64,5
Bevr. Arg. rundvleesch	sh. 100/-	44,14	66,3
Cacao	sh. 21/1 1/2	9,33	27,0
Koffie, Robusta	—	0,13	26,5
Koffie, Sup. Santos	—	0,15	25,4
Suiker	—	6,—	37,5
Thee	—	0,4875	64,4
Grondst. van agr. aard			
Jute	£ 23,7/6	206,34	48,2
Katoen, Mid. Upland	§cts 9,17	0,173	36,7
Katoen, Sup. Fine Oomra	pence 4,09	0,15	41,7
Austr. Wol, Crossbr. Col. Carded	pence 16,25	0,598	43,2
Austr. Wol, Merino	pence 24,75	0,91	38,9
Jap. Zijde	£ 2,11	3,98	31,1
Rubber	pence 8,37 1/2	0,31	46,7
Grenenhout	£ 19,5/-	169,95	73,9
Vurenhout	—	115,—	75,3
Koehuiden	—	14,50	36,2
Copra	—	9,875	32,2
Grondnoten	£ 10,10	92,75	37,1
Lijnzaad	—	94,—	48,3
Grondst. v. niet-agr. aard			
Goud	sh. 148/31 1/2	65,50	127,3
Koper	£ 42,17/6	378,75	48,2
Lood	£ 14,11/3	128,65	46,3
Tin	£ 214,15/-	1897,05	65,3
IJzer, Cleveland	sh. 99/-	43,75	103,8
Gieterij-ijzer	sh. 67/6	29,80	75,4
Zink	£ 13,16/3	122,—	38,4
Zilver	pence 20 1/16	0,76	58,5
Steenkolen	—	9,60	87,9
Petroleum	§ 0,96	1,81	58,6
Benzine	§cts 4,38	0,0818	28,3
Kalksaalpetor	—	6,10	54,5
Zwavelz. ammoniak	—	5,30	47,5
Cement	—	12,35	67,9
Steenen, binnenmuur	—	9,50	72,6
Steenen, buitenmuur	—	12,—	64,3

¹⁾ Heffing Crisis Zilver-Centrale.
(Wegens plaatsgebrek vervangen bovenstaande statistie-
ken deze week het gebruikelijk overzicht der groothandels-
prizen.)

AANVOER VAN GRANEN. (In tons van 1000 kg.)

Artikelen	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	26 Feb. 14 Mrt. 1939	Sedert 1 Jan. 1939	Overeenk. tijdvak 1938	26 Feb. 14 Mrt. 1939	Sedert 1 Jan. 1939	Overeenk. tijdvak 1938	1939	1938
Tarwe	14.147	142.934	203.755	—	16.876	2.127	159.810	205.882
Rogge	5.327	36.510	35.970	—	—	—	36.510	35.970
Boekweit	325	3.090	2.184	—	—	—	3.090	2.184
Mais	8.705	183.233	263.291	1.968	28.618	26.758	161.851	290.049
Gerst	8.508	44.421	59.451	178	4.030	2.101	48.451	61.552
Haver	6.098	28.687	54.756	—	1.460	1.036	30.147	55.792
Lijnzaad	—	8.485	21.276	2.388	71.505	60.152	79.990	81.428
Lijnkoek	1.331	16.557	15.005	—	150	—	16.707	15.005
Tarwemeel	1.247	8.358	10.609	—	741	3.540	9.099	14.149
Andere meelsoorten	684	5.147	7.061	110	950	983	6.097	8.044

Indexcijfers van belangrijke voedings- en genotmiddelen en grondstoffen.

	Indexcijfer voedings- en genotmiddelen	Indexcijfer agrarische grondstoffen	Indexcijfer niet-agrar. grondstoffen	Algemeen indexcijfer grondstoffen	Algemeen indexcijfer	Indexcijfer industriële producten
Oct. 1938	44,6	41,3	56,9	49,8	47,8	47,2
Nov. "	43,2	40,6	56,1	49,0	46,8	45,4
Dec. "	43,6	40,2	55,5	48,6	46,6	45,1
Jan. 1939	43,4	40,7	55,1	48,5	46,5	45,4
Feb. "	41,7	42,1	55,5	49,4	46,4	45,7
21-28 Feb. "	42,2	43,0	55,9	50,0	47,0	46,7
28 Feb.-6 Mrt. "	42,6	43,5	56,4	50,5	47,5	47,6

STATISTIEKEN.

Laatsbekende noteringen te Amsterdam en Rotterdam op 1 Mrt. 1939 voor telegrafische uitbetaling op:

	Gulden per	Pari	Koers	Bank-disconto
Europa.				
Londen *)	£	—	8.82½	2
Berlijn *)	100 Mark	59.26 ⁸	75.55	4
Parijs *)	100 Franc	—	4.99½	2
Brussel *)	100 Belga	24.90 ⁶	31.70	2½
Luxemburg	100 Franc	6.22 ⁶	7.92½	—
Zürich *)	100 "	—	42.82	1½
Praag	100 Kronen	—	6.45	3
Boedapest	100 Pengö	43.51	36.50	4
Boekarest	100 Lei	1.48 ⁸	1.36	3½
Sofia	100 Leva	1.79 ⁷	2.32½	6
Belgrado	100 Dinar	—	4.32½	5
Istanbul	Turksch £	—	1.53	—
Athene	100 Drachme	—	1.62½	6
Milaan	100 Lira	—	9.95	4½
Madrid *)	100 Peseta	48.—	21.—	5
Lissabon	Escudo	—	8.05	4
Kopenhagen *)	100 Kronen	—	39.42½	4
Oslo *)	100 "	—	44.35	4
Stockholm *)	100 "	—	45.47½	2½
Reickjavick	100 IJsl. Kr.	—	39.80	—
Warschau	100 Zloty	27.90 ⁹	35.60	4½
Kovno (Litauen)	100 Lita	24.88	32.—	5
Riga (Letland)	100 Lat	48.—	35.25	5-5½
Tallinn (Estland)	100 Estl. Kr.	—	49.—	4½
Helsingfors	100 Finnmrk.	—	3.90	4
Moskou	Tjweronets (100 Roebel)	—	36.—	—
Danzig	100 Gulden	27.90 ⁹	35.60	4
Amerika.				
New-York *)	\$	1.46 ⁹	1.88 ⁵	1
Montreal	Canad. \$	—	1.87½	2½
Mexico	Mex. Dollar	—	0.40	—
Buenos Aires	Peso (papier)	—	0.43½	—
La Paz (Bolivia) *)	Boliviano	—	6.50	—
Rio de Janeiro	Milreis (pap.)	—	0.11½	3½
Valparaiso	Peso (papier)	0.15	0.07½	—
Bogota (Columbia) *)	Peso	—	1.10	—
Quito (Ecuador)	Sucre	—	0.13½	—
Lima (Peru)	Sol	—	0.39	—
Montevideo (Urug.)	Peso	—	0.69½	—
Caracas (Venezuela)	Bolivar	—	0.58½	—
Paramaribo	Gulden	—	1.00½	—
San José (C. Rica)	Colon	—	—	—
Guatemala	Quetzal	—	1.88	—
Willemstad (Curag.)	Gulden	—	1.00½	—
Managua (Nicar.) *)	Cordoba	—	—	—
San Salvador *)	Colon	—	0.76	—
Azië.				
Calcutta	Rupee	—	0.66½	3
Batavia	Gulden I.G.	—	1.00½	3
Kobe	Yen	—	0.52	3.285
Hongkong	Dollar	—	0.51½	—
Shanghai	Dollar	—	0.30½	—
Singapore	Straits Doll.	1.41	1.03	—
Manilla	Phil. Peso	—	0.94	—
Teheran *) (Perzië)	Pahlavi	—	10.95	—
Bangkok	Baht	—	0.81½	—
Afrika.				
Kaapstad	£	—	8.81½	3½
Alexandrië	Egypt. £	—	9.07½	—
Australië.				
Melbourne, Sidney en Brisbane	£	—	7.06½	2½
Nieuw Zeeland	£	—	7.11½	—

1) Off. 0.36 vrije markt 0.09. 2) Milreis Goud. 3) Goudpeso. 4) Munteenheid = Rail (= een Kran). *) Not. te A'dam. Ov. not. part. opp.

BANKDISCONTO'S.

Ned. (Disc. Wissels. 2)	3 Dec.'36	Lissabon	4 11 Aug.'37
Bk. (Bel. Binn. Eff. 2½)	3 Dec.'36	Londen	2 30 Juni'37
(Vrsch. in R.C. 2½)	3 Dec.'36	Madrid	5 15 Juli'35
Athene	6 4 Jan.'37	N.-York F.R.B.	1 26 Aug.'37
Batavia	3 14 Jan.'37	Oslo	3½ 5 Jan.'38
Belgrado	5 1 Febr.'35	Parijs	2 3 Jan.'39
Berlijn	4 22 Sept.'32	Praag	3 1 Jan.'36
Boekarest	3½ 5 Mei'38	Pretoria	3½ 15 Mei'33
Brussel	2½ 26 Oct.'38	Rome	4½ 18 Mei'36
Boedapest	4 28 Aug.'35	Stockholm	2½ 1 Dec.'33
Calcutta	3 28 Nov.'35	Tokio	3.46 11 Mrt.'38
Dantzig	4 2 Jan.'37	Warschau	4½ 18 Dec.'37
Helsingfors	4 3 Dec.'34	Zwits. Nat. Bk.	1½ 25 Nov.'36
Kopenhagen	3½ 22 Feb.'39		

OPEN MARKT.

	1939				1938	1937	1914
	25 Febr.	20/25 Febr.	4 Mrt.	27 Febr. 4 Mrt.	28 Febr. 5 Mrt.	1/6 Mrt.	20/24 Juli
Amsterdam							
Partic. disc.	1/4	1/4	1/4	1/4	1/4	1/4	3/4-4/4
Prolong.	1/2	1/2	1/2	1/2	1/2	1/2	3-4 1/4
Londen							
Daggeld	1/2-1 17/32	1/2-1 17/32	1/2-1 17/32	1/2-1 17/32	1/2-1 17/32	1/2-1 17/32-9/16	1/2-1 9/16-3/4
Partic. disc.							
Berlijn							
Daggeld	2 1/2-3/4	2 1/2-3/4	2 1/2-3/4	2 1/2-3/4	2 1/2-3/4	2 1/2-3/4	2 1/2-3/4
Maandgeld	2 1/4-3	2 1/4-3	2 1/4-3	2 1/4-3	2 1/4-3	2 1/4-15/16	2 1/2-7/8
Part. disc.	2 1/8	2 1/8	2 1/8	2 1/8	2 1/8	3	2 1/8
Warenw...	4-1/2	4-1/2	4-1/2	4-1/2	4-1/2	4-1/2	4-1/4
New York							
Daggeld 1)	1	1	1	1	1	1	3/16
Partic. disc.	1/2	1/2	1/2	1/2	1/2	1/2	1

1) Koers van 3 Mrt. en daaraan voorafgaande weken t/m. Vrijdag.

WISSELKOERSEN.

KOERSEN IN NEDERLAND.

Data	New York *)	Londen *)	Berlijn *)	Parijs *)	Brussel *)	Batavia 1)
28 Febr. 1939	1.88	8.81½	75.37½	4.98½	31.62½	100¼
1 Mrt. 1939	1.88½	8.82½	75.55	4.99½	31.70	100¼
2 " 1939	1.88½	8.82½	75.57½	4.99½	31.68	100¼
3 " 1939	1.88½	8.82½	75.50	4.99	31.68	100¼
4 " 1939	1.88½	8.83	75.57½	4.99½	31.70	100¼
6 " 1939	1.88½	8.83½	75.60	4.99½	31.70	100¼
Laagste d.w.1)	1.87½	8.81	75.35	4.97½	31.58	100
Hoogste d.w.1)	1.88½	8.84	75.75	5.—	31.72½	100¼
Muntpariteit	1.469	12.1071	59.263	9.747	24.906	100

Data	Zwitserland *)	Praag 1)	Boekarest 1)	Milaan **)	Madrid **)
28 Febr. 1939	42.75	—	—	—	—
1 Mrt. 1939	42.82	6.45	—	—	—
2 " 1939	42.77	—	—	—	—
3 " 1939	42.78	6.45	—	—	—
4 " 1939	42.81	6.45	—	—	—
6 " 1939	42.80	—	—	—	—
Laagste d.w.1)	42.70	6.37½	2.32½	9.90	—
Hoogste d.w.1)	42.84	6.47½	2.35	9.95	—
Muntpariteit	48.003	7.371	1.488	13.094	48.52

Data	Stockholm *)	Kopenhagen *)	Oslo *)	Helsingfors 1)	Buenos Aires 1)	Montreal 1)
28 Febr. 1939	45.42½	39.35	44.30	3.89	43¾	1.87½
1 Mrt. 1939	45.47½	39.42½	44.35	3.89	43¾	1.87½
2 " 1939	45.47½	39.42½	44.35	3.89	43¾	1.87½
3 " 1939	45.47½	39.42½	44.35	3.89	43¾	1.87½
4 " 1939	45.47½	39.45	44.37½	3.89	43¾	1.87½
6 " 1939	45.50	39.45	44.40	3.89	43¾	1.87½
Laagste d.w.1)	45.35	39.32½	44.25	3.85	42¾	1.87
Hoogste d.w.1)	45.55	39.50	44.45	3.91	44	1.88½
Muntpariteit	66.671	66.671	66.671	6.266	95¾	2.1878

*) Notering te Amsterdam. **) Not. te Rotterdam. 1) Part. opgave. In 't 1ste of 2de No. van iedere maand komt een overzicht voor van een aantal niet wekelijks opgenomen wisselkoersen.

KOERSEN TE NEW YORK. (Cable).

Data	Londen (\$ per £)	Parijs (\$ p. 100 fr.)	Berlijn (\$ p. 100 Mk.)	Amsterdam (\$ p. 100 gld.)
28 Febr. 1939	4,68½	2,65½	40,13½	53,12½
1 Mrt. 1939	4,68½	2,65½	40,13	53,08
2 " 1939	4,68½	2,65½	40,13½	53,14½
3 " 1939	4,68½	2,65	40,13½	53,13
4 " 1939	4,68½	2,65½	40,14	53,12
6 " 1939	4,69	2,65½	40,13½	53,09½
7 Mrt. 1938	5,00¾	3,23¾	40,39	55,83
Muntpariteit	4,86	3,90¾	23,81¼	40¾

KOERSEN TE LONDEN.

Plaatsen en Landen	Noteerings-eenheden	18 Feb. 1939	25 Feb. 1939	27 Feb. 14 Mrt. '39 Laagste	4 Mrt. 1939 Hoogste
Alexandrië..	Piaat. p. £	97 1/2	97 1/2	97 1/2	97 1/2
Athene	Dr. p. £	547 1/2	547 1/2	540	555
Bangkok...	Sh. p. tical	1/10 3/8	1/10 3/8	1/10 3/8	1/10 3/8
Budapest ..	Pen. p. £	23 3/4	23 3/4	23 3/4	24 1/4
Buenos Aires¹	p. pesop. £	20.37 1/2	20.35	20.30	20.38
Calcutta	Sh. p. rup.	1/5 1/16	1/5 1/16	1/5 3/32	1/6
Hongkong ..	Sh. p. \$	1/2 1/16	1/2 1/16	1/2 1/16	1/2 1/16
Istanbul ..	Piaat. p. £	5.80	5.80	5.80	5.80
Kobe	Sh. p. yen	1/2	1/2	1/1 1/16	1/2 1/16
Lissabon....	Escu. p. £	110 1/4	110 1/4	110	110 1/4
Montevideo ..	d. per £	18 1/2	18 1/2	18	19
Montreal ..	\$ per £	4.71	4.70 1/4	4.70	4.71
Rio d. Janeiro	d. per Mil.	3 1/16	3 1/16	3 1/16	3 1/16
Shanghai ..	d. p. \$	8 1/2	8 1/2	7 3/4	8 1/2
Singapore ..	Sh. p. \$	2/3 29/32	2/3 29/32	2/3 19/32	2/4
Valparaiso ²)	\$ per £	116	116	116	116
Warschau ..	Zl. p. £	24 1/2	24 1/2	24 1/2	25 1/2

¹) Offic. not. 15 laten, gem. not., welke imp. hebben te betalen 15 Nov. 1938 17.13. ²) 90 dg. Vanaf 13 Dec. 1937 laatste „export“ notering.

ZILVERPRIJS

GOUDPRIJS

	Londen¹)	N.York²)	A'dam ³)	Londen ⁴)
28 Febr. 1939..	20 1/16	42 3/4	28 Febr. 1939..	2120
1 Mrt. 1939..	20 1/16	42 3/4	1 Mrt. 1939..	2120
2 " 1939..	20 1/16	42 3/4	2 " 1939..	2120
3 " 1939..	20 1/16	42 3/4	3 " 1939..	2120
4 " 1939..	20 1/16	—	4 " 1939..	2120
6 " 1939..	20 1/16	42 3/4	6 " 1939..	2120
7 Mrt. 1938..	20 1/16	44 3/4	7 Mrt. 1938..	2035
27 Juli 1914..	24 1/16	59	27 Juli 1914..	1648

¹) in pence p. oz. stand. ²) Foreign silver in \$c. p. oz. fine. ³) In gulden per Kg. 1000/1000. ⁴) in sh. p. fine.

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Vorderingen.	23 Febr. 1939	28 Febr. 1939
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederlandsche Bank	f 155.560.832,05	f 142.352.525,13
Saldo b. d. Bank voor Ned. Gemeenten Voorschotten op ultimo Januari 1939 a/d. gemeent. verstr. op a. haar uit te keeren hoofds. der pers. bel., aand. in de hoofds. der grondbel. en der gem. fondsbel., alsmede op. op die belastingen en op de vermogensbelasting	" 52.177,36	" 780.154,67
Voorschotten aan Ned.-Indië	" 38.324.474,76	" 39.463.701,24
Idem aan Suriname	" 12.217.807,39	" 12.248.080,28
Kasvord. weg. creditverstr. a/h. buitenl. Daggeldleeningen tegen onderpand ..	" 100.316.224,56	" 99.704.404,10
Saldo der postrek. v. Rijkscomptabelen Vord. op het Alg. Burg. Pensioenf. ¹) ..	" 38.569.365,52	" 38.438.059,15
Vord. op andere Staatsbedrijven ¹)	" 13.535.518,36	" 13.779.654,35
Verplichtingen		
Voorschot door De Ned. Bank ingev. art. 16 van haar octrool verstrekt Schatkistbiljetten in omloop	f 220.701.000,—	f 220.701.000,—
Schatkistpromessen in omloop	" 1.077.301,—	" 1.077.152,—
Zilverbons in omloop	" —	" —
Schuld op ultimo Januari 1939 gem. weg. a. h. uit te keeren hoofds. d. pers. bel., aand. i. d. hoofds. d. grondb. e. d. gem. fondsbel. alsmede op. op die bel. en op de vermogensbelasting ..	" 14.952.326,72	" 14.952.326,72
Schuld aan Curaçao¹)	" 1.198.520,31	" 1.198.746,30
Schuld aan het Alg. Burg. Pensioenf. ¹) ..	" 5.450.328,38	" 5.594.720,24
Idem aan de Ned.-Ind. Postpaarbank ..	" 257.109.655,35	" 252.901.318,50
Belegde kasmiddelen Zelfbesturen	" 16.000.000,—	" 16.000.000,—
Voorschot van de Javasche Bank	" 265.415.947,07	" 266.808.947,89
¹) In rekg.-crt. met 's Rijks Schatkist.		

NEDERLANDSCH-INDISCHE VLOTTENDE SCHULD.

Vorderingen: ¹)	25 Feb. 1939	4 Maart 1939
Saldo Javasche Bank	f —	f 215.000,—
Saldo b. d. Postchèque- en Girodienst	f 348.000,—	f —
Verplichtingen:		
Voorschot 's Rijks kas e. a. Rijksinstell.	" 38.438.000,—	" 41.112.000,—
Schatkistpromessen in omloop	" 35.000.000,—	" 35.000.000,—
Schatkistbiljetten in omloop	" —	" —
Schuld a. d. Indische Pensioenfonds	" 20.000.000,—	" 20.000.000,—
Schuld aan het Ned.-Ind. Muntfonds ..	" 2.152.000,—	" 2.152.000,—
Idem aan de Ned.-Ind. Postpaarbank ..	" 2.305.000,—	" 2.391.000,—
Belegde kasmiddelen Zelfbesturen	" 695.000,—	" 570.000,—
Voorschot van de Javasche Bank	" 3.210.000,—	" 5.647.000,—
¹) Betaalmiddelen in 's Lands Kas f 39.052.000,—.		

SURINAAMSCH E BANK.

Voornaamste posten in duizenden gulden.

Data	Metaal	Circulatie	Andere opeischb. schulden	Discont.	Div. rekeningen ¹)
4 Febr. 1939..	840	1.217	622	519	1.247
28 Jan. 1939..	869	1.228	627	521	1.234
21 " 1939..	859	1.045	660	523	1.221
14 " 1939..	877	1.085	684	519	1.199
7 " 1939..	860	1.181	718	517	1.177
1 Juli 1914..	645	1.100	560	735	396

¹) Sluipst. der activa.

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 6 Maart 1939

Activa.		
Binnenl. Wis- sels, Prom., enz. in disc.	Hfdbk. f 6.625.929,— Bijbnk. " 183.691,07 Ag. sch. " 551.944,32	f 7.361.627,39
Papier o. h. Buitenl.	f 3.150.000,—	
Af. Verkocht maar voor de bk. nog niet afgel. "	—	3.150.000,—
Beleeningen incl. vrsch. in rek.-crt. op onderp.	Hfdbk. f 219.081.904,10¹) Bijbnk. " 1.920.575,13 Ag. sch. " 24.028.722,41	f 245.031.201,64
Op Effecten enz. ..	f 243.760.861,20¹)	
Op Goederen en Ceel. "	f 1.270.340,44	245.031.201,64¹)
Voorschotten a. h. Rijk	—	—
Munt, Goud	f 106.637.555,—	
Muntmat., Goud ..	f 1.309.634.132,84	
	f 1.416.271.687,84	
Munt, Zilver, enz. "	f 25.551.876,07	
Muntmat., Zilver. "	—	1.441.823.563,91
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfonds	—	43.850.044,83
Gebouwen en Meub. der Bank	—	4.580.000,—
Diverse rekeningen	—	12.816.995,97
Staat d. Nederl. (Wet v. 27/5/32, S. No. 221) "	—	8.905.871,61
		f 1.767.519.305,35

Passiva.

Kapitaal	f 20.000.000,—
Reservefondsen	f 4.860.787,51
Bijzondere reserve	f 7.102.179,67
Pensioenfonds	f 12.155.170,97
Bankbiljetten in omloop	f 988.279.780,—
Bankassignatiën in omloop	f 58.610,68
Rek.-Cour. f Het Rijk 90.577.891,06	
saldo's: { Anderen " 639.364.381,79	f 729.942.272,85
Diverse rekeningen	f 5.120.503,67
	f 1.767.519.305,35

Beschikbaar metaalsaldo

Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is

Schatkistpapier, rechtstreeks bij de Bank ondergebracht

¹) Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99)

Voornaamste posten in duizenden gulden.

Data	Goud		Circulatie	Andere opeischb. schulden	Beschikb. Metaal-saldo	Dektings-perc.
	Munt	Muntmat.				
6 Mrt. '39	106638	1.309.634	988.280	730.001	754.697	84
27 Febr. '39	106638	1.324.644	991.589	759.409	758.022	83
25 Juli '14	65.703	96.410	310.437	6.198	43.521	54
Data	Totaal bedrag disconto's	Schatkist-promessen rechtstreeks	Beleeningen	Papier op het buitenl.	Diverse rekeningen ¹)	
6 Mrt. 1939	7.362	—	245.031	3.150	12.817	
27 Febr. 1939	8.427	—	260.782	3.150	12.032	
25 Juli 1914	67.947	—	61.688	20.188	509	

¹) Onder de activa.

JAVASCHÉ BANK.

Data	Goud	Zilver	Circulatie	Andere opeischb. schulden	Beschikb. metaal-saldo
4 Mrt. '39²)	139.050		188.290	84.560	29.910
25 Febr. '39²)	138.890		184.710	85.230	30.914
21 Jan. 1939	116.886	21.848	186.803	82.836	30.878
14 " 1939	116.886	21.620	191.435	79.159	30.269
25 Juli 1914	22.057	31.907	110.172	12.634	4.842
Data	Wissels, buiten N.-Ind. betaalb.	Dis-conto's	Beleeningen	Diverse rekeningen ¹)	Dektings-percentage
4 Mrt. '39²)	11.480	77.660	59.170	51	
25 Febr. '39²)	8.320	74.050	62.150	51	
21 Jan. 1939	9.417	13.997	48.675	62.269	51
14 " 1939	9.911	13.987	49.252	61.104	51
25 Juli 1914	6.395	7.259	75.541	2.228	44

¹) Sluipst activa. ²) Cijfers telegrafisch ontvangen.